

31. VUOSIKERTA
LISÄNUMERO

SUOMEN SAIRAALAHYGIENIALEHTI

Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen historia

1975 – 2010

Esipuhe:

Suomen sairaalahygieneiyhdistyksen alkutaival:

Potilasturvallisuutta alusta lähtien, eikä työlle loppua näy 4

Veli-Jukka Anttila

Historiikki:

Suomen Sairaalahygieneiyhdistys ja sen toiminta vuosina 1975-2010 6

Juhani Ojajärvi

Ensimmäinen Hygieia-luento 1991 29

Ossi Pettay

Suomen sairaalahygieniayhdistyksen alkutaival: Potilasturvallisuutta alusta lähtien, eikä työlle loppua näy

Veli-Jukka Anttila

Suomen sairaalahygieniayhdistyksen 35-vuotishistoriikki ilmestyy tässä lehden erikoisnumerona.

On syytä onnitella ja kiittää yhdistyksen perustajia ainakin seuraavista asioista: 1) perustan luomisesta sille, että yhdistys on pysynyt näinkin kauan toiminnassa 2) alkuaikojen innostuksesta, joka on kantanut vuosikymmenten päähän 3) moniammatillisuudesta 4) yhdistyksen toiminta-ajatuksista potilasturvallisuuden ja henkilökunnan työsuojelun edistäjänä.

Yhdistyksen perustajilla on alun alkaen ollut selvä näkemys siitä, että hoitoon liittyvien infektioiden (HLI eli tuohon aikaan sairaalainfektioiden) ehkäisy on tärkeää toimintaa. SSHY:n toimintavuosikymmenten aikana asia on entisestään selkeytynyt ja meillä on parempi sekä tutkimukseen että käytäntöön perustuva käsitys toimenpiteistä, jotka lisäävät potilaiden turvallisuutta terveydenhuollon asiakkaina. Kolme ja puoli vuosikymmentä eivät ole kuluttaneet yhdistystä loppuun, vaan perustajien toimet ovat edelleen nykyisten ja tulevien aktiivien tukena.

Toinen kiitos innostuksesta. Ilman tarttuvaa innostusta yhdistyksen toiminta olisi hiipunut. Yhdistys on ollut oivallinen kanava sille, että osastoilla, laboratorioissa, leikkaussaleissa, poliklinikoilla ja yrityksissä päivittäin työtä potilaiden infektioturvallisuuden eteen tekevät ovat voineet kertoa omista kokemuksistaan ja saaneet kuulla

muiden tapahtumista. Kun joku on selvittänyt jossakin päin Suomea ongelman, niin muut ovat päässeet jakamaan kokemukset ja ovat tulleet viisaammiksi, kun omalle kohdalle on sattunut samanlainen epidemia tai tapahtuma. Lehti ja koulutuspäivät ovat olleet keskeisiä näiden kokemusten jakamisessa. Lehden, sairaalahygieniapäivien ja välinehuoltopäivien ansiosta on myös välitetty kokemuksia laajemmaltikin, koko maailman alueelta. Taudinaiheuttajat leviävät lentokoneen nopeudella, kuten pandemian tai SARS:n tai NDM-kantojen leviäminen on osoittanut. Yhdistyksessä into on siis päässyt meihin tarttumaan.

Kolmas kiitos moniammatillisuudesta. Hygieniahoidajat, infektiolääkärit, kirurgit ja muut erikoislääkärit, mikrobiologit, välinehuoltajat ja yritysten edustajat ovat tuoneet oman osaamisensa yhdistyksen käyttöön. Tämä on keskeistä infektioiden torjunnassa. Infektioiden torjunnan ensi linja on potilaan ääressä. Potilaalle se, kenen käsistä hän on MRSA:n saanut, on yhdentekevää. Se, että haava on tulehtunut, on potilaalle merkityksellistä. Potilaan hoidon lopputuloksen ratkaisee hoitoketjun heikoin lenkki. Siksi kaikkien potilashoitoon osallistuvien pitää sitoutua infektioiden torjuntaan. Infektio- ja torjunnan perusasiat, puhtaat desinfioidut kädet ennen kaikkea, ovat kaikille yhteisiä vaatimuksia. Lisäksi kullakin ammattiryhmällä on omia osaamisalueita, joihin liittyy myös infektioiden torjuntaa. Mainittakoon

vaikkapa kirurgin leikkaussalivälinehuollon, välinehuoltajan leikkausvälineiden sterilointituloksen takaaminen tai mikrobiologin epidemiakantojen selvittäminen. Hygieniahoitajat ja infektiolääkärit eivät voi toimia tehokkaasti ellei heillä ole käsitystä myös muiden ammattiryhmien keskeisistä infektioiden torjuntaan liittyvistä menetelmistä. Minne tahansa terveydenhuollossa menemekin, niin moniammatillisuus antaa ”poweria” työhön.

Neljäs kiitos potilasturvallisuudesta ja henkilökunnan työsuojelusta. Infektioturvallisuus terveydenhuollossa on ollut jo yhdistyksen perustamisesta lähtien toiminnan lähtökohta. Voidaan hyvin perustellusti sanoa, että infektioturvallisuus on 35 vuotta muuta potilasturvallisuustoimintaa edellä. Yhdistys on taannut koulutuksen avulla osaavaa henkilökuntaa potilaan lähihoitoon. Hygieniahoitajien panos on ollut tässä työssä keskeistä. He ovat kouluttaneet ja kouluttavat edelleen hoitohenkilökunnan ja myös lääkäreitä. Työtä riittää edelleen sekä linkkihoitajien että muun henkilökunnan opettamisessa puhtaille tavoille. Periksi ei saa antaa edes kovapäisimmän lääkäriäkään kohdalla.

Kyllä sairaalassa mikrobeja löytyy. Media avittaa aika ajoin sairaalabakteereilla ja tap-pajabakteereilla. Ilman yhdistyksen jäsenten asiantuntemusta ei kukaan uskaltaisi olla työssä terveydenhuollossa. Oikea tieto mikrobeista ja niiden tartuntamekanismeista auttaa myös henkilökuntaa suojautumaan asianmukaisesti. Infektioiden torjunta on myös henkilökunnan työsuojelua, sekä henkistä työsuojelua väkeä rauhoittaen että turvallisten työtapojen ja oikeiden suojainten käytön opastamista.

Tämä historiikki on sen takia tärkeä, että merkittävä määrä yhdistyksen alkutaipaleella toimineista aktiiveista on voinut henkilökohtaisen kokemusten kautta kertoa miten kaikki alkoi. Kaikille heille olen nämä kiitokseni osoittanut, vaikka kaikki eivät enää ole näitäkään lukemassa. Loppukiitos kuuluu työryhmälle, joka on koonnut tämän kaiken: Juhani Ojajärvi, Marja Ratia, Paul Grönroos, Arto Rantala ja päätoimittaja Olli Meurman, joiden työn tuloksista voimme nauttia. Into infektioiden torjuntaan jatkokoon!

Suomen Sairaalahygieniayhdistys ja sen toiminta vuosina 1975-2010

Juhani Ojajärvi

Yhdistyksen historiaa ja alkuvaiheita käsitteleviä kirjoituksia

Suomen sairaalahygienian alkuvaiheita on tätä ennen kuvannut Juhani Ojajärvi artikkeleissa, jotka julkaistiin vuonna 1990 Helsingin Yliopiston kansanterveystieteen laitoksen täyttäessä 100 vuotta (1, 2). Yhdistyksen alkuvaiheita ei sen sijaan ole aikaisemmin tarkemmin kartoitettu. Tästä syystä yhdistyksen hallitus asetti aikoinaan työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja kirjoittaa muistiin yhdistyksen toimintaa sen perustamista seuranneen runsaan kolmen vuosikymmenen aikana. Vielä nyt historian tarkistaminen katsottiin onnistuvan alusta lähtien mukana olleiden avulla, myöhemmin muistikuvat varmasti muuntuvat epäluotettavammiksi.

Työryhmän työlle ei asetettu aikarajaa, joka oli varmaan yksi syy siihen, että asiaa hoidettiin hieman rauhallisen oloisesti. Nyt ryhmä on saanut työnsä päätökseen ja katsoo selvityksen tulleen tehdyksi. Työryhmään ovat kuuluneet Arto Rantala, Marja Ratia, Paul Grönroos ja Juhani Ojajärvi.

Ryhmän työn tuloksia eli yhdistyksen historiaa koskevia artikkeleita on julkaistu vähitellen Suomen Sairaalahygienialehdessä. Hygieniahoitaja Marja Ratia julkaisi ensimmäiseksi ansiokkaan katsauksen hygieniahoitajista ja heidän osuudestaan yhdistyksen toiminnassa (3).

SaHTi-lehden alkuaikojia on hygieniahoitaja Aino-Riitta Kala selvittänyt lehden numerossa 4/2010 julkaistussa kirjoituksessaan (4). Lehden 1990-luvun toiminnan kuvaamista jatkoi Marja Ratia artikkelissaan lehden numerossa 5/2010 (5) ja 2000-luvun ensimmäiset 10 vuotta kuvasi Anu Aalto numerossa 4/2011 (6).

Välinehuoltoryhmän syntyhistoriaa puolestaan selvitti välinehuoltoryhmän puheenjohtaja Tuula Karhumäki yhteistyössä ryhmän hallituksen kanssa julkaistussa artikkelissaan (7).

Sairaalahygieniaa Suomessa ennen yhdistyksen perustamista

Sairaalainfektioihin ja sairaalahygieniaan kiinnitettiin ensimmäisen kerran huomiota 1959. Lääkintöhallitus asetti silloin toimikunnan laatimaan muistion ja ohjeita sairaalainfektioiden vastustamiseksi. Toimikuntaan kuuluivat: puheenjohtajana lääkintöneuvos Osmo Vartiainen, jäsenenä professori Niilo Hallman, dosentti Mauri Parmala, dosentti Martti Turunen ja dosentti Olof Widholm sekä toimikunnan sihteerinä ylilääkäri Yrjö Hongisto. Toimikunta kuuli asiantuntijoina ylilääkäri Sakari Häröä, dosentti Ilari Rantasaloa ja dosentti Odd Wageria. Lääkintöhallitus julkaisi toimikunnan seikkaperäisen lausunnon muistiona maaliskuussa 1962 (8). Sen johdanto-osassa todettiin muun muassa:

”Sairaalainfektio on viime aikoina tullut ajan-kohtaiseksi kysymykseksi. Näin on laita erityisesti sen vuoksi, että useat sairaalainfektioita aiheuttavista bakteerikannoista ovat resistenttejä sekä sulfonamideille että antibiooteille. Kun bakteerien virulenssi saattaa milloin tahansa nousta, onkin syytä kiinnittää huomiota sairaalainfektioon, ettei siitä tulisi lisätautien uhka hoidettavana oleville sairaille.” Tämän jälkeen muistiossa käsiteltiin sairaalainfektion syntyä ja leviämistä ja annettiin yksityiskohtaisia ohjeita sairaalainfektioiden torjumiseksi.

Suomessa sairaalahygieneiasta kiinnostuneita aktiivisia lääkäreitä oli mm. Helsingin yliopiston hygienian (nimi myöhemmin: kansanterveystieteen) professori Ilari Rantasalo, jonka sairaalainfektioita ja sairaalahygieneiaa käsittelevät tutkimukset olivat Suomessa alan ensimmäisiä. Hänen lisäksi sairaalainfektioista olivat kiinnostuneet erityisesti Valtion Seerumlaitoksen Lappeenrannassa sijainneen aluelaboratorion ylilääkäri Kalevi Hällström, ja Tampereen Keskussairaalan mikrobiologian ylilääkäri dosentti Paul Grönroos.

Ensimmäiset hygieniatoimikunnat olivat aloittaneet toimintansa sairaaloissa jo 1950-luvun lopulla. Ensimmäinen hygieniatoimikunta oli perustettu Auroran sairaalaan infektioimikunnan nimisenä vuonna 1959. Sen puheenjohtajana oli alussa professori Ilari Rantasalo. Hänen jälkeensä toimikunnan työstä vastuussa ja sen puheenjohtajana oli apulaisprofessori Ossi Pettay. HYKS:n ensimmäinen infektioimikunta aloitti toimintansa Lastenlinikassa muutamaa vuotta myöhemmin eli vuonna 1962. Tampereella sairaalainfektioita alettiin rekisteröidä vuodesta 1964, aktiivisena toimeenpanijana tässä oli dosentti Paul Grönroos .

Ossi Pettayn aloitteesta saatiin syksyllä 1965 HYKSin Lastenlinikalle osa-aikainen infektioimikunnan sihteerin toimi. Tehtävää alkoi hoitaa Toini Sorsa. Myöhemmin professori Rantasalon

ehdotuksesta nimi muutettiin hygieniahoitajaksi ja Toini Sorsasta tuli näin ollen Suomen ensimmäinen hygieniahoitaja. Alkuaikoina viran nimi ”hygieniahoitaja” ei ollut selviö. Mm. Lappeenrannan edellä mainittu ylilääkäri Kalevi Hällström käytti alkuaikoina hygieniahoitajasta nimitystä ”infektiosisar”.

HYKS:ssä oli vuodesta 1962 lähtien ollut sairaalahygieenikkoaktiiviteettia. Alussa sairaalahygieenikolle kuuluvia tehtäviä lähinnä kartoitti Wilhelm (Wille) Kaipainen. Kun Kaipainen sitten siirtyi sisätautiopin professoriksi Ouluun, sairaalahygieenikon virka jäi uudelleen täyttämättä. Sairaalahygienian siemen oli kuitenkin jo kylvetty, ja työ katsottiin tarpeelliseksi. Vuonna 1965 HYKS antoi Helsingin yliopiston hygienian professorille Ilari Rantasalolle tehtäväksi huolehtia sairaalahygieenikolle kuuluvien tehtävien ylimmästä valvonnasta. Vuosina 1966-1967 yhteistyö silloisen Hygienian laitoksen kanssa jatkui, jolloin sairaalahygieenikon tehtäviä hoiti silloinen laitoksen assistentti dosentti Osmo P. Salo puoleksi Helsingin yliopiston ja puoleksi HYKSin palkkaamana. Hänen jälkeensä tätä virkaa hoiti LL Pertti Weckström. Vuonna 1969 HYKS kuitenkin irtisanoi sairaalahygieenikon viran ja hygienian laitoksen kanssa tehdyn sopimuksen. Sairaalahygieneiyhteistoiminta laitoksen kanssa kuitenkin jatkui. Sairaalahygieenikon virka täytettiin uudelleen kuitenkin vasta vuonna 1972, jolloin HYKS palkkasi omaksi kokopäivätoimiseksi sairaalahygieenikokseen dosentti Paavo Mäkelän.

Ulkomaisia sairaalahygieneiakontakteja oli alettu myös luoda. Juhani Ojajärvi oli osallistunut jo 1960-luvun lopusta lähtien vuosittain englantilaisen Central Sterilising Clubin ja ruotsalaisen Steriliserings-klubbenin vuosikokouksiin. Paavo Mäkelä alkoi vuonna 1972 sairaalahygieenikoksi tultuaan samoin luoda säännöllisiä yhteyksiä Englannin ja Pohjoismaiden yhdistyksiin ja sairaalahygieneia-aktivisteihin.

Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen perustaminen

Vuosina 1973 ja 1974 järjestettiin sairaalahygieenian merkeissä ensimmäiset sairaalahygieenian käsittelevät symposiumit. Niitä kutsuttiin alussa antiseptiikkasymposiumeiksi. Ensimmäinen tilaisuus järjestettiin Helsingin yliopiston teoreettisten laitosten luentosalissa Haartmaninkadulla vuonna 1973. Symposiumin isäntänä oli Suomessa ICI:n tuotteita edustanut Scanmeda Oy. Sali oli kukkuroillaan täynnä innokkaita kuulijoita. Helsingin yliopiston hygienian laitoksen esimies, professori Ilari Rantasalo oli symposiumin puheenjohtaja. Hän oli loppupuheenvuorossaan kovin hämmästynyt. Miksi? No siksi, että kuulijat olivat kaikki jaksaneet olla paikalla symposiumin loppuun asti. Siitäkin huolimatta, että luentosali oli alusta lähtien niin täynnä, ettei kaikilla ollut edes omaa istuinta, vaan monet joutuivat istumaan kaikkien luentoajan ajan salin portailla.

Vuonna 1974 järjestettiin toinen antiseptiikkasymposium. Nyt isäntänä oli Orion, ja symposiumin pitopaikkana oli Otaniemen Dipoli. Dipoli oli valittu symposiumin pitopaikaksi siksi, että tilat varmasti olisivat riittävät. Osanottajia symposiumjulkaisun nimiluettelon mukaan oli kuitenkin vain 191.

Tiedon tarvetta sairaalainfektioista, niiden leviämisteistä ja ehkäisymenetelmistä siis oli. Sysäyksen rekisteröidyn yhdistyksen perustamiseen antoi meidän muutaman mukana olleen nuoremman aktivistin (Marja-Liisa Klossner, Juhani Ojajärvi) selvän muistikuvan mukaan turkulainen anesthesiologian silloinen apulaisprofessori Matti Vapaavuori, joka kokeneena järjestöihmisenä ehdotti yhdistyksen perustamista. Ja siitä se kaikki sitten alkoi.

Ensimmäinen yhdistyksen nimissä järjestetty symposium pidettiin Turussa vuonna 1975. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin HYKS:n sairaalahygieenikko Paavo Mä-

kelä, joka avaussanoissaan totesi, että Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen perustava kokous oli pidetty 13.1.1975 Helsingin Yliopiston kansanterveystieteen laitoksen kirjastossa. Yhdistyksen perustavassa kokouksessa olivat olleet läsnä seuraavat 13 henkilöä: Paul Grönroos, Kalevi Hällström, Helinä Järvinen, Kyllikki Kunnas, Marja-Liisa Klossner, Paavo Mäkelä (puheenjohtaja), Juhani Ojajärvi (sihteeri), Ossi Pettay, Ilari Rantasalo, Tuula Salomaa, Toini Sorsa, Beatrice Uotila ja Matti Vapaavuori. Perustamiskokouksen jatkokokouksessa Turussa 18.3.1975 olivat edellisten lisäksi mukana Lauri Jännes, Pekka Louhivuori ja Simo Virtanen.

Muissa Pohjoismaissa vastaavat yhdistykset olivat olleet olemassa jo pitkään: Ruotsissa oli perustettu *Centralsteriliseringsklubben* vuonna 1966. Nimensä se oli saanut englantilaisen *Central Sterilizing Clubin* mukaan. Klubi-nimi ei tuntunut kuitenkaan oikein sopivalta, jonka vuoksi Ruotsin yhdistys muutti vuoden 1970 tienoilla nimensä muotoon *Svensk Förening för Sterilisering och Sjukhushygien*. Vuonna 2000 yhdistys vaihtoi jälleen nimensä: yhdistyksen nimi on nykyisin *Svensk Förening för Vårdhygien*.

Tanskassa *Den Danske Klub for Centralsterilisering og Sygehushygiejne*, puhekielessä *SteriKlubben*, oli perustettu vuonna 1969. Norjassa *Norsk Forum for Sykehushygiene* perustettiin vasta Suomen yhdistyksen jälkeen vuonna 1979. Lokakuussa 1974 Pohjoismaat pitivät yhteiset sairaalahygieenian opintopäivät Göteborgissa, jossa oli mukana suomalaisiakin osanottajia, vaikkakaan meillä ei ollut vielä omaa yhdistystä.

Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen rekisteröityminen tapahtui siis vuonna 1975. Yhdistyksen virallinen nimi on *Suomen Sairaalahygieneiyhdistys ry – Föreningen för sjukhushygien i Finland rf*. Vuonna 1988 päätettiin, että yhdistyksen englanninkielinen nimi on *The Finnish Society for Hospital Infection Control*.

Yhdistyksen toimihenkilöt

Yhdistyksen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi HYKS:n sairaalahygieenikko Paavo Mäkelä perustamisvuotta seuraavina kuutena vuotena. Yhdistyksen ensimmäinen sihteeri oli silloisen Helsingin yliopiston hygienian laitoksen assistentti Juhani Ojajärvi ja ensimmäinen rahastonhoitaja hygieniahoitaja Toini Sorsa. Yhdistyksen puheenjohtajat, sihteerit ja rahastonhoitajat sekä heidän toimikautensa on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. SSHY toimihenkilöt

Puheenjohtajat	
Paavo Mäkelä	1975-1981
Paul Grönroos	1981-1987
Antero Palmu	1987-1991
Jukka Lumio	1991-1995
Olli Meurman	1995-1996
Juhani Ojajärvi	1996-2000
Arto Rantala	2000-2006
Veli-Jukka Anttila	2006-
Sihteerit	
Juhani Ojajärvi	1975-1983
Marja Ratia	1983-1989
Marianne Routamaa	1989-1993
Anne Reiman	1993-2003
Niina Nurmi (-2010 Aalto)	2003-
Rahastonhoitajat	
Toini Sorsa	1975-1984
Leena Tiittanen	1984-1995
Liisa Holttinen	1995-2004
Marja Jalkanen	2004-2006
Liisa Holttinen	2006-2007
Kimmo Kuusisto	2007-

Yhdistyksen hallituksen kokoonpanossa on pyritty alusta saakka periaatteeseen, että hallituksessa on sekä alueellinen edustus eri puolelta Suomea että myös mahdollisuuksien mukaan edustus eri ammattikunnista. Tarvittaessa hallitus on myös kuullut asiantuntijoita. Hallituksessa on vuosien mittaan ollut suuri joukko maamme

sairaalahygieniatyössä oleellisesti mukana olleita ja vaikuttaneita henkilöitä (Taulukko 2).

Taulukko 2. Hallituksen jäsenet vuosina 1975-2010

1975-1979	Paavo Mäkelä (pj), Marja-Liisa Klossner (vpj), Juhani Ojajärvi (siht), Toini Sorsa (rah.hoit.), Paul Grönroos, Kalevi Hällström, Ossi Pettay, Ilari Rantasalo, Matti Vapaavuori
1980	Paavo Mäkelä (pj), Marja-Liisa Klossner (vpj), Juhani Ojajärvi (siht), Toini Sorsa (rah.hoit.), Kalevi Hällström, Kaarina Hassi, Mirja-Maija Huovinen, Matti Vapaavuori, Antero Palmu
1981	Paul Grönroos (pj), Marja-Liisa Klossner (vpj), Juhani Ojajärvi (siht), Toini Sorsa (rah.hoit.), Antero Palmu, Kaarina Hassi, Mirja-Maija Huovinen, Pentti Hänninen, Ritva Sunila
1982	Paul Grönroos (pj), Pentti Hänninen (vpj), Juhani Ojajärvi (siht), Toini Sorsa (rah.hoit.), Kaarina Hassi, Ritva Sunila, Antero Palmu, Pekka Kujala, Paavo Mäkelä
1983	Paul Grönroos (pj), Pentti Hänninen (vpj), Marja Ratia (siht), Sorsa (rah.hoit.), Juhani Ojajärvi, Kaarina Hassi, Pekka Kujala, Paavo Mäkelä, Antero Palmu
1984	Paul Grönroos (pj), Marja Ratia (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Juhani Ojajärvi, Pentti Hänninen, Toini Sorsa, Pekka Kujala, Paavo Mäkelä, Antero Palmu
1985	Paul Grönroos (pj), Marja Ratia (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Juhani Ojajärvi, Pekka Kujala, Paavo Mäkelä, Antero Palmu, Marjatta Laine, Juha Niinikoski
1986	Paul Grönroos (pj), Marja Ratia (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Pekka Kujala, Paavo Mäkelä, Marjatta Laine, Juha Niinikoski, Petri Ruutu, Aulikki Sivonen
1987	Antero Palmu (pj), Marja Ratia (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Marianne Routamaa, Jukka Lumio, Pekka Kujala, Paavo Mäkelä, Petri Ruutu, Aulikki Sivonen
1988	Antero Palmu (pj), Marja Ratia (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Juhani Ojajärvi, Marianne Routamaa, Jukka Lumio, Petri Ruutu, Aulikki Sivonen, Matti Uhari
1989	Antero Palmu (pj), Petri Ruutu (vpj), Marianne Routamaa (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Marja Hämäläinen, Jukka Lumio, Juhani Ojajärvi, Aulikki Sivonen, Matti Uhari
1990	Antero Palmu (pj), Petri Ruutu (vpj), Marianne Routamaa (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Marja Hämäläinen, Jukka Lumio, Juhani Ojajärvi, Olli-Pekka Lehtonen, Hannu Syrjälä
1991	Jukka Lumio (pj), Petri Ruutu (vpj), Marianne Routamaa (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Marja Hämäläinen, Olli-Pekka Lehtonen, Hannu Syrjälä, Juhani Ojajärvi, Richard Rähä
1992	Jukka Lumio (pj), Olli-Pekka Lehtonen (vpj), Marianne Routamaa (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Juhani Ojajärvi, Marja Hämäläinen, Hannu Syrjälä, Rikhard Rähä, Heikki Repo
1993	Jukka Lumio (pj), Olli-Pekka Lehtonen (vpj 7.6.1993 asti), Juhani Ojajärvi (vpj 7.6. lähtien), Anne Reiman (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Marianne Routamaa, Marja Hämäläinen, Hannu Syrjälä, Timo Lehtonen

1994	Jukka Lumio (pj), Ville Valtonen (vpj), Anne Reiman (siht), Leena Tiittanen (rah.hoit.), Liisa Holttinen, Marja Hämäläinen, Olli Meurman, Juha Niinikoski, Harri Saxén
1995	Olli Meurman (pj), Marja Ratia (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Nina Elomaa, Arto Rantala, Kari Sammalkorpi, Harri Saxén, Jaana Vuopio-Varkila
1996	Juhani Ojajärvi (pj), Marja Ratia (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Nina Elomaa, Arto Rantala, Kari Sammalkorpi, Harri Saxén, Jaana Vuopio-Varkila
1997	Juhani Ojajärvi (pj), Marja Ratia (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Nina Elomaa, Arto Rantala, Kari Sammalkorpi, Harri Saxén, Jaana Vuopio-Varkila
1998	Juhani Ojajärvi (pj), Marja Ratia (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Nina Elomaa, Arto Rantala, Kari Sammalkorpi, Veli-Jukka Anttila, Jaana Vuopio-Varkila
1999	Juhani Ojajärvi (pj), Arto Rantala (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Kari Sammalkorpi, Veli-Jukka Anttila, Marja Hämäläinen, Aino Jakobsson, Jaana Vuopio-Varkila
2000	Arto Rantala (pj), Sammalkorpi (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Veli-Jukka Anttila, Marja Hämäläinen, Aino Jakobsson, Pekka Suomalainen, Jaana Vuopio-Varkila
2001	Arto Rantala (pj), Petri Ruutu (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Veli-Jukka Anttila, Marja Hämäläinen, Aino Jakobsson, Pekka Suomalainen, Pentti Kuusela
2002	Arto Rantala (pj), Petri Ruutu (vpj), Anne Reiman (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit., yhdyshenkilö välinehuoltoryhmän ja hallituksen välillä), Veli-Jukka Anttila, Marja Hämäläinen, Aino Jakobsson, Pekka Suomalainen, Pentti Kuusela
2003	Arto Rantala (pj), Petri Ruutu (vpj), Niina Aalto (siht), Liisa Holttinen (rah.hoit.), Veli-Jukka Anttila, Marja Hämäläinen, Aino Jakobsson, Pentti Kuusela, Pekka Suomalainen
2004	Arto Rantala (pj), Petri Ruutu (vpj), Niina Aalto (siht), Marja Jalkanen (rah.hoit., yhdyshenkilö välinehuoltoryhmän ja hallituksen välillä), Janne Laine, Marja Hämäläinen, Aino Jakobsson, Pekka Suomalainen, Pentti Kuusela
2005	Arto Rantala (pj), Veli-Jukka Anttila (vpj), Niina Aalto (siht), Marja Jalkanen (rah.hoit., yhdyshenkilö välinehuoltoryhmän ja hallituksen välillä), Janne Laine, Anneli Panttila, Irma Teirilä, Pekka Suomalainen, Pentti Kuusela
2006	Veli-Jukka Anttila (pj), Pentti Kuusela (vpj), Niina Aalto (siht), Marja Jalkanen (rah.hoit., 21.9. lähtien Liisa Holttinen), Raija Uusitalo-Seppälä, Kari Hietaniemi, Irma Teirilä, Anneli Panttila, Janne Laine
2007-2009	Veli-Jukka Anttila (pj), Hannu Sarkkinen, Niina Aalto (siht), Kimmo Kuusisto (rah.hoit.), Raija Uusitalo-Seppälä, Kari Hietaniemi, Irma Teirilä, Anneli Panttila, Janne Laine
2010	Veli-Jukka Anttila (pj), Hannu Sarkkinen, Niina Nurmi (ent. Aalto) (siht), Kimmo Kuusisto (rah.hoit.), Pertti Arvola, Raija Uusitalo-Seppälä, Kari Hietaniemi, Irma Teirilä, Anneli Panttila

Hallitus on kokoontunut yleensä kuusi-seitsemän kertaa vuodessa. Yhdistyksen alkuaikoina suurimman osan hallituksen työstä muodostivat yhdistyksen vuotuisten koulutuspäivien ohjelmien laatiminen. Koulutuspäivät olivat tärkeitä, koska suomenkielistä kirjallisuutta sairaalahygieneiasta ei ollut olemassa, ja terveydenhuoltohenkilöstölle oli annettava perustietoa sairaalainfektioista ja niiden ehkäisystä.

Yhdistyksen toiminnan laajempaa suunnittelua varten hallitus on kokoontunut lähes vuosittain pitämään jonakin viikonloppuna ns. aivoriittä. Yhdistys on kiitollinen kannattajajäsenilleen, jotka ovat antaneet hallituksen käytettäväksi kokoustilat tähän tarkoitukseen. Tässä yhteydessä on syytä mainita, että yhteistyö kannattajajäsenten kanssa on ollut yhdistykselle oleellisen tärkeää.

Henkilö- ja kannattajajäsenet

Yhdistyksen jäsenmäärä nousi tasaisesti ensimmäisen puolentoista vuosikymmenen aikana. 500 jäsenen raja ylitettiin 1970-luvun lopulla ja jäsenmäärä nousi yli 1000 vuonna 1985. Sen jälkeen jäsenmäärä on pysynyt yli tuhannessa huolimatta aika ajoin tehdyistä ”puhdistuksista” eli sellaisten jäsenten erottamisesta, jotka eivät ole maksaneet jäsenmaksuaan. Vuoden 2010 lopussa jäseniä oli 1248.

Heti yhdistyksen syntymisestä lähtien yhteistyö sairaalahygienian alueella toimivien yhtiöiden ("firmojen") ja yhdistyksen välillä koettiin molempien puolen tärkeäksi. Yhdistyksen kannattajajäsenmäärä oli korkeimmillaan 1980-luvun lopulla, jolloin kannattajajäsenten lukumäärä kipusi yli 60. Eniten kannattajajäseniä oli vuonna 1988, yhteensä 63. 2000-luvulla kannattajajäsenmäärä laski alle 40:n. Vuoden 2010 lopussa kannattajajäseniä oli 32.

Vuosittaisten koulutuspäivien yhteydessä pidettävässä näyttelyssä kannattajajäsenillä on ollut aina tärkeä osuus. Yhtiöiden "ständigeillä" yhdistyksen jäsenet ovat voineet tutustua alan kehitykseen ja vaihtaa mielipiteitä kaupallisen puolen kanssa. Toisaalta kannattajajäsenet ovat saaneet arvokasta tietoa jäseniltä sairaalahygieniasa ja siitä, millaisiin toimenpiteisiin yhtiöiden kannattaa panostaa.

Yhdistyksen koulutuspäivät

Ensimmäinen Suomen Sairaalahygienia-yhdistyksen järjestämä Sairaalahygieniasymposiumi järjestettiin Turussa 18.3.1975. Symposiumiin osallistui 357 henkeä. Käytännön järjestelyistä vastasivat Farnos Oy ja Lääke Oy. Ulkomaisena luennoitsijana oli tilaisuuteen kutsuttu Ruotsin kuuluisa sairaalahygieniaivaikuttaja Bertil Nyström, jonka esityksen aiheena oli "Instrumentdesinfektion - metoder och kontroll".

Sen jälkeen kaksipäiväiset koulutuspäivät on järjestetty vuosittain, yleensä maaliskuussa. Koulutuspäivien yhteydessä on aina pidetty myös yhdistyksen vuosikokous. Periaatteena on ollut järjestää tilaisuus joka kolmas vuosi muualla kuin Helsingissä. Tosin kahtena vuonna kolmesta pitopaikkana toiminut "Helsinki" on ymmärretty varsin laajasti: siihen ovat kuuluneet mm. Hyvinkää, Porvoo ja laivalla pidetyt koulutuspäivät. Luettelo koulutuspäivistä ja niiden pitopaikasta on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Vuotuiset koulutuspäivät

1975	Turku, Turun Työväenopisto
1976	Tampere, TaYKS
1977	Espoo, Säästöpankkiopisto
1978	Hyvinkää, Hyvinkään Rantasipi
1979	Lappeenranta, Teknillinen korkeak.
1980	Espoo, Hotelli Korpilampi
1981	Espoo, Hotelli Korpilampi
1982	Oulu, lääket tdk:n luentosali
1983	Espoo, Hotelli Korpilampi
1984	Turku, Hotelli Rantasipi
1985	Espoo, Hotelli Korpilampi Jyväskylä, Hotelli Laajavuori (uusintakokous syksyllä)
1986	Porvoo, Haikon kartano
1987	Kuopio, Hotelli Rivoli
1988	Espoo, Hotelli Korpilampi
1989	Laivakokous m/s Olympia
1990	Hämeenlinna, Hotelli Aulanko
1991	Laivakokous m/s Olympia
1992	Helsinki, Hotelli Intercontinental
1993	Tampere, Hotelli Rosendahl
1994	Helsinki, Hotelli Kalastajatorppa
1995	Laivakokous m/s Silja Serenade
1996	Turku, Turun Messukeskus
1997	Hyvinkää, Rantasipi Sveitsi
1998	Laivakokous m/s Mariella
1999	Kuopio, Musiikkikeskus
2000	Laivakokous m/s Silja Serenade
2001	Espoo, Dipoli
2002	Lahti, Kongressikeskus Fellmanni
2003	Laivakokous m/s Viking Mariella
2004	Porvoo, Haikon kartano
2005	Tampere, Tampere-talo
2006	Laivakokous m/s Viking Mariella
2007	Porvoo, Haikon kartano
2008	Hämeenlinna, Kongressi- ja kulttuurikeskus Verkatehdas
2009	Laivakokous m/s Viking Mariella
2010	Helsinki Congress Paasitorni

Koulutuspäivien ohjelman aihepiiri on vaihdellut riippuen kunkin ajankohdan ongelmatiikasta. Desinfektiota sivuavat aiheet olivat alkuvuosina usein ohjelmassa. Samoin suosittu ohjelmanumero oli ns. kyselytunti, jonka aikana vastattiin joko lähetettyihin tai paikan päällä esitettyihin sairaalahygieniaa ja -infektioita sivuaviin ky-

symyksiin. Myöhemmin erityistä kiinnostusta ovat herättäneet mm. sairaalainfektioiden rekisteröinti ja infektioluokat, potilaan eristäminen, käsihygienia ja käsien desinfektio, kirurgisten infektioiden ehkäisy, MRSA, ESBL ja muut ongelmamikrobit, hengityskoneiden ja respiraattorien huoltokäytännöt ja edelleenkin erilaiset desinfektio menetelmät.

Kerran koulutuspäivät jouduttiin uusimaan, kun kevään päiville kaikki halukkaat eivät mahtuneet mukaan. Tämä tapahtui vuonna 1985, jolloin koulutuspäivien aiheena oli potilaan eristäminen. Samoin vuonna 1989 kevään koulutuspäivien esityksistä sai alkusysäyksen syksyn koulutuspäivä Jyväskylän Laajavuoressa aiheena ”Hengitys–laitteiden ja respiraattorien huolto”. Tilaisuuden tuotteena saatiin aikaan kirjallinen hengityslaitteiden ja respiraattorien huoltokäytäntöjen ohje, joka julkaistiin Suomen Sairaalahygienialehdessä ja joka herätti kiinnostusta ulkomaita myöten.

Ulkomaisia sairaalahygieneiakontakteja on pidetty yllä yhdistyksen alkuajoista lähtien mm. siten, että ulkomaisia luennoitsijoita on kutsuttu luennoimaan yhdistyksen koulutuspäiville (Taulukko 4). Alussa ajatusta vierastettiin, suureksi osaksi siksi, että ihmiset pelkäsivät vieraan kielien tuottavan ymmärtämistä vaikeuksia. Jo vuonna 1974 järjestettyyn Antiseptiikkasymposiumiin oli luennoitsijaksi kutsuttu edellä mainittu Bertil Nyström, jonka puhui aiheesta ”Desinfektion av materiel och ytor”. Pelätty ruotsin kielimuuri ei tuottanut suurempia vaikeuksia, kun huolehdittiin sanoman perille menosta kääntämällä tärkeimpiä kohtia suomeksi. Ruotsalaisista kutsutuista luennoitsijoista mainittakoon Bertil Nyströmin lisäksi sikäläiset tunnetut alan henkilöt, mm. Ingmar Juhlin (”Julle”) ja hygieniahoitaja Birgitta Fryklund. Birgitta oli kutsuttuna luennoitsijana vuonna 1984 motivoimassa aiheenaan ”Hur motivera vårdpersonalen till hygienisk skolning” ja toisen kerran vuonna 1995 laivakokouksessa Tukholman satamassa esittelemässä väitöskirjaansa.

Taulukko 4. Koulutuspäivien ulkomaiset luennoitsijat

1974	Bertil Nyström (Ruotsi): Desinfektion av materiel och ytor
1975	Bertil Nyström (Ruotsi): Instrument–desinfektion – metoder och kontroll
1976	Arve Lystad (Norja): Mikrobiologisk kontroll av autoklaver
1979	Ingmar Juhlin (Ruotsi): Pricipella viktiga parameter i ång-, etylenoxid- och formalinsterilisering
1980	Birgitta Niléhn (Ruotsi): Tapahtuuko postoperatiivisten haavainfektioiden tartunta leikkausosastolla vai vuodeosastolla?
1981	Jan Kjellander (Ruotsi): Den svenska patientfösäkring
	Nils Skaug (Norja): Attest R No 1242 Biological indicator for monitoring steam sterilization. A clinical and laboratory investigation.
1984	Birgitta Fryklund (Ruotsi): Hur motivera vårdpersonalen till hygienisk skolning
1986	R R Marples (UK) Stafylokokkisymposium (23.-24.10.1986): Typing of coagulase-negative staphylococci
1992	Franz D Daschner (Freiburg): Economic and ecologic Aspects of Hospital Epidemiology
1993	Dennis Maki (USA): The role of patient isolation in infection control
1994	Robert W. Haley (USA): Use of surveillance in the prevention of hospital infections
1995	Birgitta Fryklund: Epidemiology of enterobacteria and risk factors for invasive Gram-negative bacterial infection in neonatal special-care units
1997	Michael Martin (UK): Use of gloves in hospital
2000	Dee May (UK): Practical guide for living in a MRSA Kingdom
2002	Didier Pittet (Sveitsi): Hand disinfection, how and why to do it?
2003	Andreas Voss (Hollanti): Fighting against the MRSA – the Dutch way
2007	Egil Lingaas (Norja): From the Black Death to the next pandemia, from horror to prevention

Norjasta kutsuttuna luennoitsijana ovat meillä esiintyneet mm. vuoden 1976 koulutuspäivillä heidän alan uranuurtajansa Arve Lystad ja vuonna 2007 nuorempi aktivisti Egil Lingaas, jonka esitys Haikossa on varmaankin jäänyt monen mieleen, hän kun oli pukeutunut vanhanaikaiseen eristysasuun, joka nokkineen muistutti lähinnä suurta lintua.

Englantia puhuvat luennoitsijat olivat kuitenkin jäsenistöille mieluisampia. Meillä on ollut suuri onni saada kuulla koulutuspäivillämme maailmankuuluja sairaalahygienian tähtiä, joihin kuuluivat Rick Marples ja Graham Ayliffe

Englannista, Franz Daschner Saksasta, suomalaisista sukujuuristaan ylpeä Dennis Maki ja SENIC-projektin kuuluisaksi tekemä Robert W. Haley USAsta, käsihygienian tunnettu maailmantähti Didier Pittet Sveitsistä ja Andreas Voss Hollannista.

Koulutuspäivien järjestämisestä huolehti yhdistyksen alkuaikoina yhdistyksen sihteeri Juhani Ojajarvi. 1980-luvun loppupuolella koulutuspäivien järjestelyistä vastasi yhdistyksen sihteeri Marja Ratia. 1990-luvulla koulutuspäivien käytännön järjestelyt siirtyivät hygieniahoitaja Marja Hämäläisen vastuulle. Koulutuspäivien ohjelman suunnittelu on kuitenkin aina viime kädessä ollut hallituksen vastuulla. Joskus poikkeustapauksissa ohjelma on annettu jollekin yksityiselle, tehtävään erikseen määrätylle henkilölle tai henkilöille.

Koulutuspäivien näyttelyt ja yhteistyö kannattajajäsenten kanssa

Yhdistyksen perustamisesta lähtien on ollut selvää, että yhteistyö kannattajajäsenten kanssa on keskeisen tärkeää sekä yhdistykselle että kannattajajäsenille eli ”firmoille”. Koulutuspäivien yhteydessä on kannattajajäsenillä aina ollut mahdollisuus esitellä tuotteitaan. Näin yhdistyksen jäsenet ovat saaneet näyttelyn yhteydessä tavata rauhassa firmojen asiantuntijoita, ja firmat puolestaan ovat saaneet jakaa tietoa kentän asiantuntijoille.

Kannattajajäsenet ovat myös järjestäneet koulutustilaisuuksia yhdistyksen jäsenille, erityisesti hygieniahoitajille. Välinehuoltoyhdistyksen syntyessä vastaavanlainen yhteistyö firmojen kanssa oli itsestään selvää, koska kohderyhmä oli ilman muuta erityisen kiinnostunut teknisistä yksityiskohdista ja voitiin keskittyä antamaan tärkeää informaatiota juuri niille, jotka käytännössä sitä erityisesti tarvitsevat.

Koulutuspäivien iltaohjelmat

Koulutuspäivien sosiaaliseen puoleen on alusta alkaen kuulunut juhlaillallinen ensimmäisen kokouspäivän iltana. Kymmenen ensimmäisen vuoden aikana iltaan ei kuulunut mitään etukäteen suunniteltua ohjelmaa. Tanssiminen ei kuitenkaan oikein tahtonut sujua, kun siihen aikaan vielä tanssittiin pareittain ja joukko oli kovin naisvaltaista. Korpilammella vuonna 1985 hallitus oli suostuteltu yhdistyksen 10-vuotisjuhlan kunniaksi yllättämään osanottajat. Hygieniahoitaja Aino-Riitta Kala oli päättänyt, että hallituksessa oli ainesta silloin suosittuun taiteen lajiin eli ”drag show” –esitykseen. Näin hallitus oli valmistanut ohjelmanumeron, jossa kaikilla hallituksen jäsenillä oli rooli: miehet pukeutuivat laulaviksi julkkisnaisiksi ja naiset miehiksi. Enää en muista, ketä kukin esitti, mutta itse olin Lea Laven. Kun meitä oli ollut meikkaamassa television meikkitaiteilija, asiaankuuluvat esiintymisasut korkeakorkoisia 43 numeron avokkaita myöten oli varta vasten vuokrattu esiintymistä varten ja vaa-lea kiharaperuukki oli päässä, oli aika kokemus mennä laulamaan playbackinä Lavenin iskelmä. Silloiset tummat ja paksut viikset yhdistettynä esiintymisasuuni tekivät minut lavalta poistuesssa kuulemani kommentin mukaan italialaisen huoran näköiseksi... Paul Grönroos rantapalloineen jäi myös mieleen, mutta ei enää se, ketä ja kenen laulua hän esitti. Muistaakseni laulun nimi taisi kuitenkin olla ”Pikku, pikku bikineissä” ja taustalaulajana Pirkko Mannola.

Muutamaa vuotta myöhemmin hallitus pani jälleen itsensä likoon. Iltaohjelmassa oli missikilpailu, jonka uimapukukierrokseen joutuivat osallistumaan hallituksessa silloin olleet miehet. Näistä iltaohjelmaideoista oli yleensä vastuussa Aino-Riitta Kala. – Työryhmän Aino-Riitta Kala, Marja Hämäläinen ja Marja Ratia ideoima ja sanoittama oli vuoden 1992 esitys ”Hygieniarap”, johon osallistuvat taiteilijat olivat Olli-Pekka

Lehtonen, Jukka Lumio, Petri Ruutu ja Richard Rähkä. Esityksen kasettia myytiin paljon. – Tampereella vuoden 2005 koulutuspäivien iltajuhlan koulutuspäiväosallistujia oli yllätysohjelmanumerona meitä laulattamassa Mikko Alatalo, joka ohjelmanumero tuntui olevan kovasti jäsenistön mieleen.

Muu kotimainen koulutustoiminta

Omien valtakunnallisten koulutuspäiviensä ohella yhdistys on järjestänyt symposiumeja ja koulutustilaisuuksia yhdessä muiden yhdistysten kanssa (Taulukko 5).

Yhdistys on osallistunut Lääketiedetapah-tumaan yhteensä kymmenenä vuonna vuosien 1981 – 2001 aikana sekä yksin että muiden yhdistysten kanssa yhteisesti järjestetyillä ohjel-makokonaisuuksilla. Kutsuttuina ulkomaalaisina luennoitsijoina näissä tapahtumissa ovat olleet Dr. Alasdair Geddes (vuonna 1981) ja prof. G.A.J. Ayliffe (vuonna 1987).

Yhteistyö kotimaisten yhdistysten kanssa

Yhdistys on pyrkinyt toimimaan muiden lääkäri-järjestöjen kanssa lähinnä järjestämällä yhdessä koulutustilaisuuksia. Yhteistyökumppaneista mainittakoon Tuberkuloosin vastustamisyhdistys (myöhemmin yhdistys muutti nimensä Filha:ksi), jonka kanssa yhdistys on useita kertoja ollut järjestämässä Valtakunnalliset tartuntatautipäivät -tapahtumaa. Muita yhteisiä koulutustilaisuuksia on järjestetty yhteistyössä mm. Suomen Kirur-giyhdistyksen, Suomen Lääkäriliiton alaosaston Suomen mikrobiologien, Suomen Tehoahoitoyh-distyksen ja Työterveyslaitoksen kanssa.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että vuonna 1996 ilmestyi Suomalaisen Lääkäriseura Duode-cimin jäsenlehdessä Duodecimissa minisym-po-sium sairaalainfektioista, jossa kirjoittajina olivat yhdistyksen jäsenet.

Taulukko 5. Muu koulutustoiminta

1979	Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin vuosipäi-vän symposiumi ”Sairaalainfektiot” Finlandia-talon kamarimusiikkisalissa 20.11.1979
1980	Jatkokoulutustilaisuus ”Sairaalainfektiot ja niiden torjunta” 10.10.1980 Meilahdessa yhdessä Infek-tiötautien tutkimusyhdystys ry:n kanssa
1986	23.-24.10.1986 Stafylokokkisymposium Helsingis-sä (kutsuttuna ulkomaisena luennoitsijana R.R. Marples, UK)
1988	Mikrobiologiylilääkärinen, hygieniaoimikuntien puheenjohtajien ja hygieniahoitajien yhteiskokous
1989	Ylimääräinen koulutuspäivä 3.11. Jyväskylässä: Hengityslaitteiden ja respiraattorien huolto
1992	Gustavelund, Tuusula 22.9.1992: Puhdistus, desin-fektio ja sterilointi infektioiden torjunnassa
1993	Työterveyslaitos, Helsinki 16.9.1993: Veren välityk-sellä tarttuvat taudit työelämässä (yhdessä Työter-veyslaitoksen kanssa)
1995	Suomen Tehoahoitoyhdistyksen ja Suomen Sai-raalahygieneiyhdistyksen yhteiset koulutuspäivät 27.-28.11.1995 Marina Congress Center, Helsinki (ulkomaisina esitelmöitsijöinä Jean-Louis Vincent, Belgia ja Dennis Maki, USA)
1996	9.2.1996 Kansainvälinen symposium ”Kirurgiset infektiot” Helsingissä (yhdessä Suomen Kirurgiyh-distyksen kanssa)
1998	Tartuntatautipäivät 1998: Kertakäyttötuotteiden uudelleen käyttö
2000	Yhdistyksen 25-vuotisjuhlasymposium 31.10.2000 Helsingissä Sairaalainfektioepidemiologian kurssi yhdessä Kansanterveyslaitoksen, Suomen infektiolääkärinen ja Kliinisten mikrobiologien kanssa
2002	Sairaalainfektioepidemiologian kurssi yhdessä Kansanterveyslaitoksen, Suomen infektiolääkärinen ja Kliinisten mikrobiologien kanssa
2005	Tartuntatautipäivillä yhdistyksen järjestämä sessio moniresistenttien bakteerien torjunnasta avohoidos-sa ja kotona. Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen 30-vuotisjuhla-cocktailtilaisuus
2010	Suomen Tehoahoitoyhdistyksen, Suomen Sairaalahy-gieneiyhdistyksen ja Pfizerin yhteiset koulutuspäivät ”Vaikeat tehohoidon infektiot”

Yhteistyö pohjoismaisten ja kansainvälisten sairaalahygieneiyhdistysten kanssa

Suomen Sairaalahygieneiyhdistys on ollut mukana aktiivisesti yhteispohjoismaisissa kou-lutustilaisuuksissa (Taulukko 6). Samoin muihin Pohjoismaihin on pidetty yhteyttä lähettämällä mahdollisuuksien mukaan yhdistyksen edus-tajia sisaryhdistysten koulutuspäiville. Ruotsin Svensk Förening för Sterilisering och Sjukhus-

Taulukko 6. Yhteispohjoismaiset kokoukset

1979	Nordic course in hospital hygiene Hanasaaressa (järjestäjänä Nordisk Federation for medicinsk undervisning)
1983	Yhteispohjoismaiset sairaalahygieniapäivät Kööpenhaminassa 11. -13.10. Suomesta yhteensä 28 osanottajaa, yhdistyksen jäseniä 13.
1985	Sairaalahygienian jatkokurssi 21.1. -1.2. Göteborgissa, järjestäjänä Nordiska Hälsövärdshögskolan.
1987	Yhteispohjoismainen seminaari 18. -19.9. Hanasaaressa: Sairaalainfektioiden rekisteröinti
1998	Yhteispohjoismaiset sairaalahygieniapäivät 6.-8.5.1 Bergen, Norja
	Hygieniahoitajien yhteispohjoismaiset kokoukset
1978	Hygieniahoitajien kurssi marraskuussa 1978 Göteborgissa
1985	Sairaalahygienian jatkokurssi 21.1. -1.2. Göteborgissa, järjestäjänä Nordiska Hälsövärdshögskolan.

hygien –järjestön kanssa oli erityisen lämpimät suhteet, ja heidän koulutuspäivilleen osallistuttiin mahdollisuuksien mukaan jo 1970-luvulta lähtien. Oleellisena syynä yhteistoiminnalle juuri läntisen naapurimaan kanssa oli meille ymmärrettävämpi ruotsin kieli, kun taas yhteydenpitoa muiden pohjoismaiden kanssa vaikeuttivat kieliongelmat: ”skandinaviska” kielenä ei ole täysin selvä käsite kaikille Pohjoismaille ja vasta yhteispohjoismaisissa kokouksissa on päästy yhteisymmärrykseen, että yhteisenä kielenä on englanti.

Kansainvälisistä sairaalainfektiokongresseista on haettu vaikutteita ja tietoa, ja mahdollisuuksien mukaan on myös tuettu jäsenten osallistumista niihin. Ensimmäisessä USA:n kansainvälisessä konferenssissa Atlantassa vuonna 1970 ei Suomesta ollut osallistujia. Toisessa konferenssissa vuonna 1980 (2nd International Decennial Conference on Nosocomial Infections) Suomesta oli ainoana osanottajana mukana silloinen yhdistyksen sihteeri Juhani Ojajarvi, joka toimitti konferenssin esityksistä SaHTi-lehden numeron. Seuraavissa kymmenen vuoden välein toistuneissa kahdessa konferenssissa vuosina 1990 ja 2000 Suomesta oli jo runsas edustus.

Eurooppalaisen vastaavanlaisen kansainvälisen kongressin isäntänä ja alkuunpanijana oli englantilainen Hospital Infection Society. Ensimmäinen kokous pidettiin Lontoossa 1987. Vuodesta 1990 lähtien konferenssit on järjestetty neljän vuoden välein: kaksi seuraavaa Lontoossa, seuraavat kaksi vuosina 1998 ja 2002 Edinburghissa, kuudes konferenssi vuonna 2006 Amsterdamissa ja seitsemäs 2010 Liverpoolissa. Jäseniä on kannustettu pitämään esityksiä ja esittämään postereita näissä konferensseissa. Yhdistys on mahdollisuuksien mukaan tukenut jäsentensä osallistumista. Edellytyksenä apurahan saamiseen on ollut konferenssin luentojen mahdollisimman tarkka referointi yhdistyksen jäsenlehteen. Jäseniä on myös patistettu aktiiviseen osallistumiseen. Niinpä ulkomaisissa kokouksissa on usein ollut suomalaisia postereita ja suullisiakin esityksiä.

Yhteistyö muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa

Yhdistys on ollut mukana ja seurannut jäsenedustajiensa välityksellä kansainvälisten järjestöjen Hospital Infection Society (HIS), International Federation for Infection Control (IFIC) ja Infection Control Nurses' Association (ICNA) toimintaa.

Yhteydet Viroon

Yhdistys on pyrkinyt luomaan suhteita Viroon antamalla luennointiapua ja tukemalla virolaisten edustajien osallistumista yhdistyksen koulutuspäiville. Suomen Sairaalahygienialehti on lähetetty maksutta vuodesta 1988 lähtien lääkäri- ja sairaanhoitajayhdistyksen puheenjohtajalle Aina Emilianovalle Pietariin ja professori Marika Mikelsaarelle Tarttoon.

Vuonna 1992 kutsuttiin viisi virolaista lääkäriä koulutuspäiville. Seuraavana vuonna kolme vi-

Suomen Sairaalahygieniayhdistyksen historia

Kuva 1. Pintanäytteiden tutkiminen oli tärkeää sairaalahygienian alkuaikoina 1970-luvulla. Kuvassa Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksen sairaalahygienialaboratorion henkilökuntaa, oikealla Pia Uotila (kunniajäsen), takarivissä Juhani Ojajärvi (ex puheenjohtaja, kunniajäsen).

Kuva 3. Nuoria hygieniahoitajia hakemassa oppia Manchesterista vuonna 1984. Vasemmalta HYKSn hygieniahoitajat Aino-Riitta Kala (lehden ensimmäinen toimitussihteeri) ja Marja Ratia (ex sihteeri), sekä Invalidisäätiön Pirjo Nurmi.

Kuva 2. Wienin kansainvälisen kongressin vapaa-ajalla vuonna 1983. Keskellä yhdistyksen perustajajäsen Marja-Liisa Klossner ja Paavo Mäkelä (ex puheenjohtaja, kunniajäsen).

Kuva 4. Samalta opintomatkalta vuonna 1984. Keskellä vasemmalta Marja Ratia, pitkäaikainen yhdistyksen rahastonhoitaja Leena Tiittanen ja Suomen ensimmäinen hygieniahoitaja Toini Sorsa. Takana Juhani Ojajärvi.

Kuva 5. Suomalaisia Edinburghin pormestarin kanssa Hospital Infection Societyn (HIS) kansainvälisessä sairaalainfektiokonferenssissa vuonna 1994. Vasemmalta Juhani Ojajärvi, Anne Reiman (ex sihteeri), pormestari, yhdistyksen koulutuspäivien pitkäaikainen järjestäjä Marja Hämäläinen ja Noiron kemisti Kristiina Wesolowski (Hygieia-luento 2008).

Kuva 7. Samassa Edinburghin konferenssin iltatilaisuudessa vuonna 1998. Vasemmalta Anne Reiman, Veli-Jukka Anttila, Arto Rantala ja TYKS:n hygieniahoitaja Marianne Routamaa (ex sihteeri).

Kuva 6. HIS:n kansainvälisessä konferenssissa Edinburghissa vuonna 1998 vasemmalta Antero Palmu (ex-puheenjohtaja, kunniajäsen), hygieniahoitajat Marja Hämäläinen, Marja Jalkanen (ex rahastonhoitaja) ja Liisa Holttinen (ex rahastonhoitaja) sekä entiset puheenjohtajat Veli-Jukka Anttila ja Arto Rantala.

Kuva 8. Hygieniahoitajien yhdistyksen 35-vuotisjuhlavastaanotolla vuonna 2000. Vasemmalta Toini Sorsa, Anu Aalto ja Marja Ratia sekä Pia Uotila (kunniajäsen).

Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen historia

Kuva 9. Suomalaisia osanottajia 4. kansainvälisessä sairaalahygieneiakongressissa Atlantassa USAssa vuonna 2000. Edessä vasemmalta infektiolääkäri Outi Lyytikäinen, hygieniahoitajat Liisa Holttinen ja Marja Ratia, takana Marja Hämäläinen ja VKS:n hygieniahoitaja Nina Elomaa (ex hallituksen jäsen).

Kuva 11. Yhdistyksen hallitus ryhmäkuvassa vuonna 2005. Vasemmalta Niina Aalto, Veli-Jukka Anttila, Irma Teirilä, Arto Rantala, Marja Hämäläinen, Pekka Suomalainen, Marja Jalkanen, Liisa Holttinen, Anneli Panttila, Pentti Kuusela ja Janne Laine.

Kuva 10. Yhdistyksen 35-vuotisivastaanotolla vuonna 2005. Vasemmalta Jukka Lumio (ex puheenjohtaja) ja hygieniahoitajat Liisa Holttinen ja Anne Reiman.

Kuva 12. Yhdistyksen puheenjohtajakaartia vuoden 2006 koulutuspäivillä. Edessä Paul Grönroos, takana vasemmalta Juhani Ojajärvi, Veli-Jukka Anttila ja Arto Rantala.

Kuva 13. Sairaalahygienialehden toimituskunnan kokouksessa vuonna 2006. Vasemmalta pitkäaikainen päätoimittaja Risto Vuento, pitkäaikainen toimitussihteeri Anu Aalto sekä Marja Hämäläinen.

Kuva 15. Norjalainen Egil Lingaas elävöitti vuoden 2007 koulutuspäivillä pandemialuentoaan pukeutumalla vanhanaikaiseen eristysasuun. Mahto eristyspotilaan hoito olla hankalaa ja kuumaa noissa tamineissa!

Kuva 14. Kokemusta koolla vuoden 2007 Haikon koulutuspäivien väliajalla. Vasemmalta Hygieia-luennon pitäjä Juhani Ojajärvi, vierailevat luennoitsijat arkkiaatri Risto Pelkonen ja Egil Lingaas (Norja), yhdistyksen pj Veli-Jukka Anttila ja prof. Ville Valtonen (ex hallituksen jäsen).

Kuva 16. Yhdistyksen entiset puheenjohtajat ja kunniajäsenet Paul Grönroos (vas.) ja Paavo Mäkelä seuraavat tarkasti luentoja Haikossa 2007.

Kuva 17. Kultaisen ansiomerkin saajat vuonna 2007. Vasemmalta Pekka Suomalainen (ex hallituksen jäsen), Marja Pentti ja Arto Rantala.

Kuva 19. Sairaalahygieneiapäivillä Hämeenlinnassa 2008. Entiset puheenhohtajat Veli-Jukka Anttila ja Paul Grönroos

Kuva 18. Yhdistyksen puheenjohtajaa Arto Rantalaä vuonna 2008 onnittelemassa Niina Nurmi (sihteeri) sekä entiset puheenjohtajat Antero Palmu ja Juhani Ojajärvi. Arton vieressä puoliso Pirkko Arhio.

Kuva 20. Hämeenlinnassa 2008. Useilla sairaalahygieneiapäivillä lennokkaita luentoja pitäneet infektiolääkärit Reijo Peltonen ja Jukka Lumio.

Kuva 21. Hämeenlinnassa 2008. Marianne Routamaa, Kirsi Laitinen ja Outi Lyytikäinen.

Kuva 23. HIS:n kokouksessa Liverpoolissa 2010. Vasemmalta Olli Meurman, Pirkko Lehtinen, Niina Nurmi, Anne-Mari Kaarto, Pertti Arvola, Pirkko Arhio ja Arto Rantala.

Kuva 22. Sairaalahygieniapäivillä Hämeenlinnassa 2008. Näyttelyt ovat aina oleellinen osa Sairaalahygieniäpäiviä.

Kuva 24. Sairaalahygienialehden toimitussihteerit Anu Aalto ja Anu Hintikka

rolaista lääkäriä osallistui päiville. Vuoden 1995 koulutuspäivillä Virossa olivat mukana ainakin Siiri Kõljalg Tarton yliopistosta ja mikrobiologi Anneli Juhani Tartosta.

Yhdistyksen logo

Vuonna 1987 järjestettiin yhdistyksen logon suunnittelukilpailu. Kilpailun voittajaksi paljastui nimimerkin ”Antiikin tarusto” takaa hygieniahoidta ja Toini Sorsa. Logossa on Hygieia-jumalattaren pää, jota kiertää yhdistyksen nimi ja perustamisvuosi.

Kunniajäsenyys

Yhdistyksen kunniajäsenyys voidaan myöntää yhdistyksen toimintaan erityisen ansiokkaasti vaikuttaneelle yhdistyksen jäsenelle. Kunniajäseneksi voidaan kutsua jäsen, jolla on takanaan erittäin mittava elämäntyö sairaalahygieneiatyössä ja Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen toiminnassa. Kunniajäsenyys on tähän mennessä myönnetty yhdeksälle yhdistyksen jäsenelle.

Taulukko 7. Yhdistyksen kunniajäsenet

1980	Ilari Rantasalo (k.)	1989	Paavo Mäkelä (k.)
1983	Kalevi Hällström (k.)	1997	Beatrice (Pia) Uotila
1985	Ossi Pettay (k.)	1999	Antero Palmu
1989	Paul Grönroos	2003	Juhani Ojajärvi
1989	Toini Sorsa	2007	Pekka Kujala

Hygieia-luento

Hygieia-luento on yhdistyksen kunnialuento, joka pidetään koulutuspäivien yhteydessä. Luennon aiheita ei ole määritelty, vaan luennon pitäjä saa itse valita aiheen. Hygieia-luennon pitäminen on erillinen kunnianosoitus, joka ei välttämättä tarkoita kunniajäsenyyttä. Ensimmäisen Hygieia-luennon piti vuonna 1991 prof. Ossi Pettay. Hänen luentonsa aiheena oli kaaosteoria. Siitä lähtien Hygieia-luento on ollut koulutuspäivien ohjelmassa, paitsi että kolmena vuonna (1996, 2002 ja 2003) Hygieia-luentoja ei pidetty (Taulukko 8).

Taulukko 8. Hygieia-luennon pitäjät

1991	Ossi Pettay	2001	Raimo Helin
1992	Paul Grönroos	2004	Katariina Orha
1993	Toini Sorsa	2005	Aino-Riitta Kala
1994	Paavo Mäkelä	2006	Mariatta Mäyrä
1995	Antero Palmu	2007	Juhani Ojajärvi
1997	Beatrice (Pia) Uotila	2008	Kristiina Wesolowski
1998	Marja-Liisa Klossner	2009	Ritva Levola
2000	Sirkka-Liisa Koskinen	2010	Pekka Kujala

Hygieian pää

Hygieia-jumalattaren päätä kuvaava patsas päätettiin aikanaan myöntää kunnianosoitukseksi yhdistyksen hyväksi tehdystä työstä ja muistoksi yhdistykseltä. Se on kipsinen, kooltaan noin 14 cm korkea, jonka jalustan hopeiseen laattaan on kaiverretty Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen ja patsaan saajan nimi sekä myöntämispäivämäärä.

Hygieian pää on toistaiseksi annettu 12 henkilölle ja yhdelle yhdistykselle (Taulukko 9). Heistä Michael Martin, Didier Pittet, Egil Lingaas ja Risto Pelkonen ovat olleet yhdistyksen koulutuspäivien kutsuttuina luennoitsijoina. Vuonna 1997 Hygieian pää luovutettiin yhdistyksen koulutuspäiville kutsuille pohjoismaisten sisarjärjestöjen pu-

Taulukko 9. Hygieian pään saaneet

1997	Michael Martin
1998	Toini Sorsa
1998	Paavo Mäkelä
1997	Steffen Strøbæk (Tanska)
1997	Ulrika Ransjö (Ruotsi)
1997	Karin Harris (Norja)
1997	Antero Palmu
1999	Olli Meurman
2000	Juhani Ojajärvi
2002	Didier Pittet
2007	Egil Lingaas
2007	Risto Pelkonen
2007	Filha

heenjohtajille. Muut Hygieian pään saaneet ovat saaneet sen ansiokkaasta työstään yhdistyksen hyväksi. Filha-yhdistykselle se luovutettiin vuonna 2007 sen täyttäessä 100 vuotta.

Yhdistyksen kultainen ansiomerkki

Yhdistyksen kultainen ansiomerkki voidaan antaa yhdistyksen jäsenelle tunnustuksena yhdistyksen hyväksi tehdystä ansiokkaasta sairaalahygieniatyöstä. Sen on tähän mennessä saanut 39 yhdistyksen jäsentä (Taulukko 10).

Muu toiminta

Yhdistyksen muusta toiminnasta mainittakoon erilaiset kirjelmät ja lausunnot mm. Lääkintöhallitukselle.

Yhdistys on ollut toimintansa aikana mukana erilaisissa projekteissa. Yhdistys oli aktiivisesti mukana Sairaaliiton yhdistyksen aloitteesta käynnistämässä sairaalahygieniaprojektissa, joka käynnistettiin vuonna 1978 kehittämään maamme sairaaloiden hygieniatoimintaa. Projektin työryhmien tavoitteina oli saada aikaan ehdotus hygieniatoiminnan organisoimiseksi maassamme, suositus sairaalainfektioiden

Taulukko 10. Kultaisen ansiomerkin saaneet

1989	Ilari Rantasalo	2003	Ilkka Talvitie
	Ossi Pettay		Leena Aha
	Paul Grönroos	2004	Anne Reiman
	Toini Sorsa		Pirkko Vilpo
	Paavo Mäkelä	2005	Liisa Holttinen
1997	Beatrice (Pia) Uotila		Risto Vuento
	Aino-Riitta Kala	2006	Aino Jakobsson
	Marja-Liisa Klossner		Petri Ruutu
	Antero Palmu		Marja Hämäläinen
	Leena Tiittanen		Arja Kerkelä
1998	Marianne Routamaa	2007	Marja Pentti
	Jukka Lumio		Arto Rantala
	Pekka Kujala		Pekka Suomalainen
	Sinikka Mäkinen	2008	Ritva Levola
1999	Sirkka-Liisa Koskinen		Kaarina Hassi
	Katariina Orha		Kaisu Hirvonen
	Tuula Karhumäki	2009	Eija Tuominen
2000	Marja Ratia		Pentti Kuusela
	Soile Hellsten		Olli Meurman
	Juhani Ojajärvi	2010	Anu Aalto
2002	Kari Sammalkorpi		Raaili Keurulainen
	Nina Elomaa		
	Jaana Vuopio-Varkila		

rekisteröimisestä ja sairaalahygieniatoiminnan ohjekirja. Neljäntenä työryhmänä oli hygieniahoitajien koulutustyöryhmä. Projekti toteutettiin vuosien 1978-1980 aikana. Projektin yhtenä tuotoksena saatiin aikaan ensimmäinen Sairaalahygienia -ohjekirja vuonna 1979.

Vuoden 1986 projektit käsittelivät terveydenhuollon jäteongelmia, audiovisuaalisia materiaaleja ja välinehuoltoa.

Instrumenttien ja pintojen desinfektiossa käytetyistä fenoliyhdisteistä käytiin aikanaan paljon keskustelua. Niiden haju oli usein aika voimakas ja ärsyttävä. Vuonna 1979 Työsuojeluhallitus antoi yhdistyksen aloitteesta lausunnon fenoliyhdisteiden käytöstä desinfektioaineena. Työsuojeluhallitus totesi lausunnossaan, että ”fenoliyhdisteet ovat toksikologisesti ja työturvallisuuden kannalta niin moninainen aineryhmä, ettei niiden aiheuttamia haittoja tai vaaraa työympäristös-

sä ole tarkoituksenmukaista käsitellä yleisesti. Tarkoituksenmukaisempaa olisi käsitellä asiaa yhdiste- tai tuotekohtaisesti.” Työsuojeluhallitus totesi lopuksi, että ”fenoliyhdisteiden käyttö sairaaloissa voitaneen useimmissa tapauksissa järjestää niin, että niistä johtuvat mahdolliset haitat ja vaarat voidaan torjua.”

Asia tuli uudelleen esiin vuonna 1986, jolloin Heinolan reumasäätien sairaalassa haluttiin kloorifenolia sisältävät desinfektioaineet korvata muilla aineilla. Tällöin yhdistys saattoi viitata vastauksessaan Työsuojeluhallituksen antamaan lausuntoon.

Hygieniahoitajien täydennyskoulutus

Vuonna 1978 yhdistys teki ehdotuksen Ammattikasvatustalitukselle hygieniahoitajien koulutuksen järjestämiseksi yhteistyössä ammattikasvatustalituksen, Lääkintöhallituksen ja sairaanhoito-opistojen kanssa. Tämän seurauksena asetettiin toimikunta miettimään koulutuksen laajuutta, sisältöä ja ajankohtaa.

Hygieniahoitajien täydennyskoulutus aloitettiin Ammattikasvatustalituksen ja Helsingin sairaanhoito-opiston toimesta. Ensimmäisellä kurssilla oli mukana 16 henkeä. Kurssi pidettiin Helsingin sairaanhoito-opistossa neljän viikon mittaisena vuonna 1984. Vuonna 1986 järjestettiin toinen ja vuonna 1992 kolmas hygieniahoitajien täydennyskoulutus Helsingin sairaanhoito-opistossa. Hygieniahoitaja Marja Ratia on selvittänyt tarkemmin hygieniahoitajien täydennyskoulutusta Suomen Sairaalahygienialehdessä 1/2009 julkaistussa artikkelissaan.

Sairaalahygienian erityispätevyys

Suomen Lääkäriliiton hallitus perusti sairaalahygienian erityispätevyyden 21.9.1994 Suomen Sairaalahygieniayhdistyksen ja Suomen Mikrobiologit -alaosaston esityksestä. Erityis-

pätevyyden tarkoituksena on lisätä alasta kiinnostuneiden mielenkiintoa kouluttautumiseen sairaalainfektioiden problematiikkaan ja toisaalta osoittaa ulospäin tällä alalla saavutettu erityisosaaminen. Kokeneilla alalla työskentelevillä lääkäreillä se on osoitus sairaalainfektioiden torjunnan ongelmakentän hallinnasta, mutta sen toivotaan myös lisäävän nuorempien kiinnostusta lisäkouluttautumiseen.

Tavoitteena on käytännön sairaalainfektioiden torjuntatyössä saavutetun kokemuksen ja toiminnan painottaminen. Erikoisalakohmainen koulutus uudistus on otettu huomioon laajentamalla erityispätevyyteen kouluttautumismahdollisuuksia myös muilla erikoisaloilla kuin infektiotaudit tai kliininen mikrobiologia.

Erityispätevyydelle laadittiin säännöt, kouluttautumisvaatimukset ja erityispätevyystoimikunta, johon kuuluivat pätevyyden saaneet infektio lääkärit Jukka Lumio (pj.) ja Pekka Kujala sekä kliiniset mikrobiologit Juhani Ojajarvi ja Marja-Liisa Klossner.

Erityispätevyyden säännöt luotiin alussa liian optimististen koulutusmahdollisuuksien ja kehitysnäkymien toivossa. Siksi pätevyysvaatimukseen kirjattiin paljon sellaista koulutusta, mitä ei voinut saada ilman huomattavaa henkilökohtaista panostusta. Erityispätevyyden sai näiden vaatimusten aikana vain Outi Lyytikäinen. Pätevyysvaatimukset ajanmukaistettiin syksyllä 2000.

Vaatimusten uudistamisen jälkeen sairaalahygienian erityispätevyys on edellä mainittujen viiden lisäksi vuoden 2010 loppuun mennessä myönnetty 21 lääkärille (Taulukko 11) sekä hammaslääkäri Riina Richardsonille.

Hygieniahoitajan pätevyys

Suomen Sairaalahygieniayhdistys hyväksyi hygieniahoitajan pätevyysvaatimukset vuonna 2003. Helsingin ammattikorkeakoulu Arcadan järjestämä hygieniahoitajan erikoistumiskou-

Taulukko 11. Sairaalahygienian erityispätevyyden saaneet lääkärit

Alkuperäisten vaatimusten perusteella:
Marja-Liisa Klossner-Kangas
Pekka Kujala
Jukka Lumio
Juhani Ojajärvi
Outi Lyytikäinen
Pätevyysvaatimusten uudistamisen (2001) jälkeen:
Veli-Jukka Anttila
Markku Broas
Bodil Eriksen-Neuman
Jukka Heikkinen
Henrik Jägerroos
Ulla Kaukoniemi
Heikki Kaukoranta
Suvi-Sirkku Kaukoranta
Irma Koivula
Pirkko Kotilainen
Janne Laine
Olli Meurman
Janne Mikkola
Arto Rantala
Esa Rintala
Maija Rummukainen
Juha Salonen
Hannu Sarkkinen
Pekka Suomalainen
Hannu Syrjälä
Raija Uusitalo-Seppälä
Mari Kanerva
Risto Pietikäinen

lutusohjelma akkreditoitiin 16.6.2005. Hygieniahoitajien koulutusta ja pätevoitymistä on käsitelty yksityiskohtaisesti edellä mainitussa Marja Ratian artikkelissa.

Muuta koulutustoimintaa koskevaa

Terveydenhuolto-oppilaitosten opettajien aloitteesta yhdistyksen hallituksen nimissä tehtiin syksyllä 1993 kysely mikrobiologian ja sairaalahygienian opetuksesta Suomen terveydenhuolto-oppilaitoksissa. Kyselyn mukaan oppilaitokset

olivat huolissaan sairaalahygieniaopetuksen epätasaisuudesta ja sen jatkuvasta vähenemisestä. Yhdistyksen hallituksen toimeksiannosta perustettiin työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia ehdotukset sairaalahygienian huomioon ottamiseksi opetussuunnitelmissa sekä opisto- että koulutason terveydenhuollon koulutuksessa. Raportti toimitettiin opetushallitukseen keväällä 1995. (Ratia M ja Reiman A: Mikrobiologian ja sairaalahygienian opetus terveydenhuollon koulutuksessa. Suomen Sairaalahygienialehti 1997;15: 60–65)

Sähköinen sairaalahygienian perustutkinnon koulutuspaketti saatiin aikaan vuonna 2007. Koulutuspaketin laatineessa työryhmässä olivat hygieniahoitajat Aino Jakobsson, Irma Teirilä ja Liisa Holttinen. Koulutuspakettiin pääsee yhdistyksen kotisivuilta (www.sshy.fi). Se on peruskurssi kaikille hoitotyötä tekeville ja maksuton. Koulutuspaketti on herättänyt runsasta mielenkiintoa ja sopii perusopiksi kaikille alalla työskenteleville.

Käsihygienia ja käsien desinfektio on todettu yleismaailmallisesti tärkeäksi keinoksi sairaalainfektioiden torjumisessa. Yhdistys on omalta osaltaan pyrkinyt auttamaan julkaisemalla käsihygieniavideon vuonna 2004, josta ilmestyi ruotsin- ja monikielinen versio heti seuraavana vuonna 2005. Video on otettu innostuneesti vastaan, ja sitä on myyty tähän mennessä jo yli 700 kappaletta opiskelijoille ja muille yksityishenkilöille, kouluille ja yrityksille. Uusi, parannettu ja ajanmukaistettu video ”Terveydenhuollon hyvät hygieniakäytännöt” ilmestyi suomen- ja monikielisenä vuonna 2010.

Infektioiden torjunta sairaalassa –kirjat

Sairaalaliiton hallitus päätti 10.1.1978 ”Suomen sairaalahygieniayhdistyksen aloitteesta asettaa sairaalahygieniaprojektin kehittämään maamme sairaaloiden hygienia-toimintaa. Projektin tavoitteena oli saada aikaan ehdotus hygie-

niatoiminnan organisoimiseksi maassamme, suositus sairaalainfektioiden rekisteröimiseksi ja sairaalahygieneiatoiminnan ohjekirja.”

Ensimmäinen sairaalahygieneiaa ja sairaalainfektioiden ehkäisyä käsittelevä kirja ilmestyi Sairaalaliiton julkaisemana, jossa kirjoittajina olivat Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen asiantuntijat. Tässä ensimmäisessä kirjassa kirjoittajat eivät kirjoittaneet omalla nimellään, vaan toimitus toimitti saamansa artikkelit. Kirja oli jonkinlainen suositus siitä, miten sairaalainfektioita vastaan pitäisi taistella. Kirjan seuraavassakin painoksessa toimituskunnalla oli aktiivinen uudelleen kirjoittajan rooli. Myöhemmissä painoksissa katsottiin kuitenkin parhaaksi, että kirjoittajat vastasivat kukin omista sanomisistaan ja kirjoittivat artikkelit omalla nimellään.

Ensimmäinen kirja oli siis suositusluontoinen ja nimeltään Sairaalahygieneia (Sairaalaliitto julkaisu 1/79, Suositus 29.8.1979) ja käsitti 242 sivua. Seuraava sairaalahygieneiakirja ilmestyi vuonna 1985 ja oli nimeltään Infektioiden torjunta sairaalassa. Sen jälkeen siitä on ilmestynyt uusia painoksia ja kirjan tieto- ja sivumäärä on kaksinkertaistunut vuoden 1985 ensimmäisen painoksen 386 sivusta vuoden 2005 5. painoksen 772 sivuun (Taulukko 12).

Suomen Sairaalahygieneialehti (SaHTi)

Lehden alkuaikoina sen nimenä oli Paul Grönroosin keksimä SaHTi. Tämä nimi tuli sanoista Suomen Sairaalahygieneiyhdistyksen Tiedotuslehti. Nimeä pidettiin hyvänä ja mukavana oivalluksena, mutta se vaihdettiin silti vuoden 1994 alusta kunnioitusta herättävämpään ja tavanomaisempaan Suomen Sairaalahygieneialehteen.

Ensimmäinen SaHTi-lehden numero 1/1978 sisälsi sairaalainfektioita ja niiden ehkäisyä sivuvia kysymyksiä, johon asiantuntijat eli silloinen hallitus oli laatinut vastaukset. Se

Taulukko 12. Sairaalainfektioita ja niiden torjuntaa käsitelleet julkaisut

Lääkintöhallituksen ohjekirje DN:o 5685/1962.S. Sairaalainfektion torjunta (julkaistu myös Suomen Lääkärilehden numerossa 20/1962).
Sairaalaliitto, julkaisu 1/79 Sairaalahygieneia (Suositus 29.8.1979). Satakunnan Kirjateollisuus, Pori 1980, 242 sivua.
Sairaalaliitto, julkaisu 2/1981 Sairaalahygieneia II, Sairaalainfektioiden rekisteröinti, Sairaalahygieneiatoiminnan organisointi, Mäntän kirjapaino, Mänttä 1981.
Kuntaliiton sairaalahygieneiakirjat
Infektioiden torjunta sairaalassa. Sairaalaliitto, julkaisu 102/1985. Gummerus, Jyväskylä 1985, 1. painos. 386 sivua.
Infektioiden torjunta sairaalassa. Sairaalaliitto, Gummerus, Jyväskylä 1989, 2. painos. 501 sivua.
Infektioiden torjunta sairaalassa. Suomen Kuntaliitto, Gummerus, Jyväskylä 1994, 3. painos. 547 sivua.
Infektioiden torjunta sairaalassa. Suomen Kuntaliitto, Gummerus, Jyväskylä 1999, 4. painos. 704 sivua.
Infektioiden torjunta sairaalassa, Suomen Kuntaliitto. WS Bookwell, Porvoo 2005, 5. painos. 772 sivua.
Hoitoon liittyvien infektioiden torjunta, Suomen Kuntaliitto, WS Bookwell, Porvoo 2010, 720 sivua.

oli kooltaan A5-kokoinen 8-sivuinen moniste. Seuraavana vuonna ilmestyneen toisen lehden erikoisnumeron toimittajana oli lappeenrantalainen mikrobiologiylilääkäri Kalevi Hällström ja se sisälsi esimerkkejä sairaalainfektioista. Johdannossaan hän kirjoitti mm. seuraavaa: *Tämä SaHDin toinen tuleminen on poikkeuksellinen. Hallituksen luvalla pyrin nimittäin seuraavilla sivuilla kartoittamaan sairaaloittemme nykyisiä infektio-ongelmia kuvaamalla joukon johtamani laboratorion 1970-luvulla diagnosoimia nosokomiaalisia bakteeritartuntoja ja –epidemioita.*

Lehdessä yhtenä esimerkkinä esitettiin mm. ”Stafylokokki pirstoutuneessa nilkassa. Kymmenvuotinen kamppailu kuutena näytöksenä.” Kyseessä oli nilkan avomurtuma, johon tuli stafylokokki-infektio, ja loppujen lopuksi 10 vuoden ajan erilaisia infektiokomplikaatioita. Lopuksi todettiin: *Kymmenvuotinen kamppailu näyttää tällä hetkellä päättyneen stafylokokin väsymiseen. Koville se kuitenkin otti. Keskussairaalan osastolla potilas oli näiden näytösten aikana kaikkiaan 262 vuorokautta.*

Vuonna 1980 ilmestyi jo neljä lehden numeroa. Numero 4/1980 oli kokonaan Juhani Oja-

järven toimittama ja käsitti luentoreferaatteja toisesta kansainvälisestä sairaalahygieniakongressista Atlantassa. Samana vuonna Aino-Riitta Kala valittiin SaHTi-lehden toimittajaksi vauhdittamaan lehden ilmestymistä.

Vuonna 1983 lehdelle perustettiin toimituskunta, johon Aino-Riitta Kalan lisäksi kuuluivat Pekka Kujala, Kalervo Verkkala ja Sirkka Kekkonen. Lehden toimituskuntaan kautta yhdistyksen historian kuuluneet henkilöt on esitetty Taulukossa 13.

Taulukko 13. SaHTi-lehden / Suomen Sairaalahygienialehden toimituskunnan jäsenet

Päätoimittaja:
Pekka Kujala 1983-1993
Paul Grönroos 1994-1996
Risto Vuento 1996-2005
Olli Meurman 2005-
Toimitus sihteeri:
Aino-Riitta Kala 1980-1986
Sinikka Mäkinen 1987-1993
Marja Ratia 1994-1995
Anu Aalto 1995-2008
Anu Hintikka 2009-
Jäsenet:
Aino-Riitta Kala 1980-1989
Pekka Kujala 1983-1996
Sirkka Kekkonen 1983-1985
Kalervo Verkkala 1983-1993
Marja Hämäläinen 1985-
Paul Grönroos 1986-
Sinikka Mäkinen 1986-1994
Juhani Ojajärvi 1986-1996
Marja Ratia 1989-2005
Risto Vuento 1993-
Anu Aalto 1994-
Olli Meurman 1996-
Pekka Suomalainen 1997-2000
Outi Lyytikäinen 2000-
Nina Agthe 2005-2008
Anu Hintikka 2008-
Arto Rantala 2009-

Nykymuodossaan B5-kokoisena lehti alkoi ilmestyä vuonna 1984. Tavallisten lehden numeroiden ja koulutuspäivien luentojen (julkaistu yleensä lehden numerossa 3) lisäksi lehdestä on julkaistu useita erikoisnumeroita eri teemoista.

Puhelinpalvelu

Yhdistys on ylläpitänyt vuodesta 1985 puhelinpalvelua, jossa alussa vastattiin jäsenistöön esittämiin kysymyksiin ja hoidettiin muita jäsenasioita. Puhelinaika oli kerran viikossa. Puhelinpalvelusta on vastannut yhdistyksen sihteeri tai rahastonhoitaja. Alussa puhelinpalvelua hoitivat Marja Ratia ja HYKSin lastenklinikan hygieniahoitaja Tuula Salomaa. HYKSiltä oli puhelinpalveluun tietenkin hankittu asianmukainen lupa. Myöhemmin tehtävä siirtyi hygieniahoitaja Leena Tiittaselle, ja hänen jälkeensä siitä on vastannut Liisa Holttinen. Vuonna 1992 puhelinpalvelun tarpeellisuutta selvitettiin seikkaperäisesti, jonka jälkeen sitä päätettiin jatkaa. Nykyisin sähköpostiyhteydet ovat kyseenalaistaneet entisenlaisen jäsenistön puhelinpalvelun, mutta jäsenasioita silti kyllä riittää.

Kyselyt jäsenistölle

Yhdistys on toimintansa aikana suorittanut kyselyitä erilaisista aiheista. vuonna 1985 sairaaloille tehtiin sairaalainfektioiden rekisteröintiä koskeva kysely.

Sairaaloiden desinfiointiainekäyttö ja desinfiointimenetelmät ovat aina kiinnostaneet, ja niistä on haluttu tietoa. Vuonna 1987 julkaistiin ensimmäinen desinfiointivalmistenumero (1/1987), johon oli kerätty tietoja terveydenhuollossa käytetyistä desinfiointivalmisteista valmistajien antamien ilmoituksen perusteella. Vuonna 1993 sairaaloille tehtiin kysely desinfiointiainekäytöstä, jonka tulokset julkaistiin desinfiointivalmistenumerossa (2/1993). Kolmas

desinfektiovalmistenumero oli lehden numero 3/1998. Desinfektiotietoutta on lisännyt desinfektioaineiden tutkimusmenetelmien kehittyminen ja niiden standardointi, ensiksi Euroopan tasolla ja myöhemmin yleismaailmallisesti. Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos on tutkinut pitkään desinfektiovalmisteita. Tämän työn tuloksena tieto oikeasta desinfektiovalmisteiden käytöstä terveydenhuollossa on lisääntynyt ja tehottomat valmisteet saatu poistetuksi.

Vuonna 1997 jäsenrekisteri päätettiin saada ajan tasalle ja samalla hankkia tietoja jäsenistöstä. Tästä syystä Sairalahygieneialehden numeron 2/1997 mukana lähetettiin jäsenkyselylomake. Vaikka vastausprosentti ei ollut toivotun hyvä, jäsentietoja saatiin kuitenkin tarkennetuksi.

Muitakin kyselyjä on tehty. Näitä ovat mm. kysely potilaiden preoperatiivisista valmisteluista, infuusiolehtikuston vaihtoiheydestä ja kysely terveydenhoito-oppilaitoksille mikrobiologian ja sairaalahygienian opetuksesta vuonna 1993. Kyselyt hygieniahoidajille tehtiin vuosina 1986 ja 1996. Näistä on Marja Ratia tehnyt tarkemmin selkoa em. hygieniahoidajien historiikissa (3).

Yhteistyö kannattajajäsenten kanssa

Yhteistyö yhdistyksen kannattajajäsenten kanssa on ollut tärkeää sekä yhdistykselle että kannattajajäsenille. Yhdistyksen kannattajajäsenillä on ollut etuoikeus koulutuspäivien yhteydessä pidettävään näyttelyyn. Jäsenet ovat saaneet tietoa teollisuudelta. Vastavuoroisesti jäsenten antama informaatio on hyödyttänyt ja ohjannut alalla toimivia yrityksiä.

Yritykset ovat myös järjestäneet seminaareja esim. hygieniahoidajille ja välinehoitajille. Viroon suunnatuilla koulutuspäivillä on saatu myös luoduksi yhteyksiä sinne ja järjestetyksi koulutusta myös virolaisille sairaalahygienian kanssa työskenteleville.

Yhdistyksen välinehuoltoryhmä

Välinehuollossa työskentelevät tunsivat pitkään voimakasta tarvetta saada yksityiskohtaista koulutusta omalla erityisalallaan. Ryhmä halusi kuitenkin kuulua kiinteästi yhdistykseen, josta johtuen vuonna 1991 perustettiin yhdistyksen alainen välinehuoltoryhmä. Välinehuoltoryhmän koulutuspäivien luennot on julkaistu vuosittain Suomen Sairaalahygieneialehden erikoisnumerona. Ensimmäiset vuoden 1993 välinehuoltoryhmän koulutuspäivien luennot julkaistiin yhdistyksen lehden numerossa 1/1994. Vuoden 2010 välinehuollon koulutuspäivät olivat järjestyluvultaan jo kahdeksannettoista.

Välinehuoltoryhmän toiminnasta on erillisenä julkaistu Tuula Karhumäen ja välinehuoltoryhmän selvitys Suomen Sairaalahygieneia –lehden numerossa 6/2010 (7).

Viitteet

1. Ojajärvi J: Sairaalahygienian vaiheet Suomessa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 1990;3:253-257.
2. Ojajärvi J: Sairaalahygieneia Suomessa. Suomen Sairaalahygieneialehti 1991;9: 10-15.
3. Ratia M: Hygieniahoidajat ja Suomen Sairaalahygieneiyhdistys 1975-2008. Suomen Sairaalahygieneialehti 2009;27:8-35.
4. Kala A-R: SaHTI-lehden historiaa 1974-1989. Suomen Sairaalahygieneialehti 2010;28:184-188.
5. Ratia M: SaHTI-lehden ja Suomen Sairaalahygieneialehden historiaa. 1990-luvun toimintaa. Suomen Sairaalahygieneialehti 2010;28:229-238.
6. Aalto A. Suomen Sairaalahygieneialehden historiaa. Lehden modernisointi 2000-luku. Suomen Sairaalahygieneialehti 2011;29:196-203.
7. Tuula Karhumäki ja SSHY:n välinehuoltoryhmän hallitus: Suomen sairaalahygieneiyhdistys ry:n välinehuoltoryhmän historia. Suomen Sairaalahygieneialehti 2010;28:312-319.
8. Lääkintöhallituksen ohjekirja 3.9.1962/ DN:o 5685.S. Sairaalainfektion torjunta.

HYGIEIA-LUENTO

Ossi Pettay

Luento pidettiin Suomen Sairaalahygieniayhdistyksen koulutuspäivillä 1991

Herra puheenjohtaja, hyvät yhdistyksen jäsenet. Tietämäni mukaan tarkoituksena on tehdä tällaisesta Hygieia-luennosta traditio. On suuri kunnia saada pitää sarjan ensimmäinen.

Kuka onkaan tämä symbolim me, kaunis Hygieia? Kuten tiedätte hän kuuluu Kreikan jumalaistaruuteen ollen Aeskulapiuksen tytär. Aeskulapius vuorostaan oli ylijumala Zeuksen poika. Aluksi isä Aeskulapius ja tytär Hygieia toimivat yhdessä, mutta sitten Zeus haelutti poikansa jumalten luo Olympolle. Yksin jääneenä Hygieia loi oman kulttinsa, hankki omia kannattajia. Zeus palautti aikanaan kuitenkin poikansa Aeskulapiuksen takaisin maan päälle. Isä pahoitti mielensä havaittuaan tyttären keränneen itselleen isän entisiä kannattajia. Pian he kuitenkin pääsivät jälleen sopuun ja yhteistyöhön.

Hygieiaa pidettiin puhtauden perikuvana. Näin ollen hän tietenkin oli neitsyt, mutta samalla myös äiti, hellyyden symboli. Hygieia-rituaaleihin kuului, että kun nuorukainen julistettiin mieheksi hänen kutrinsa uhrattiin Hygieian alttarilla.

Ken on käynyt esimerkiksi Kos-saarella ja nähnyt muinaisen kreikkalaisen temppli-sairaalan raunioita, voi hyvin kuvitella Hygieian kulkevan siellä valkoiisiin pukeutuneena puhtautta ja terveyttä jakaen.

Ei maailma tuolloinkaan ollut vain puhtautta ja suloa, ei varsinkaan sairaalassa. Kyllä tuolloinkin oli infektioita, vaikkei niitten syntyä ymmärretty-

kään. Noista ajoista on kulunut tuhansia vuosia ja käsitykset sekä sairaalasta että infektiosia ovat täysin muuttuneet.

Käsitteen sairaalainfektio syntymiseen tarvitaan kolme tekijää: ensinnäkin sairaala, toiseksikin infektio ja kolmanneksi sen rieltäminen, että sairaalassa infektiot erikoisen herkästi tarttuvat.

Näistä tekijöistä ensimmäistä, sairaaloita ollut ainakin jossain muodossa noista kaukaisista Hygieian ajoista lähtien. Suomessa oli jo keskiajalla muutamia leprapotilaiden asumuksiksi tarkoitettuja majoja. Selvä askel eteenpäin oli vuoden 1689 kirkkolaisissa annettu määräys rakentaa jokaiseen kuntaan ”sairasten ja vaivasten tupa”.

Käsitys siitä, mitä infektiot todella ovat, kehittyi paljon myöhemmin. Poirnin seuraavassa vuosisatojen varsilta joitakin esimerkkejä tästä kehityksestä.

Laivojen karanteeni oli jo merkki siitä, että tartunnan käsite oli syntymässä. Karanteeni sana johtuu ranskankielen lukusanasta quarantine = neljäkymmentä. Neijässäkymmenessä päivässä tartunta laivassa oli useimmiten kuluttanut itsensä loppuun. Mahtoi olla hirvittävää viettää 40 päivää laivassa, jossa rutto riehui.

Syfilis-spirokeetta muuntui voimakkaan patogeeniseksi 1500-luvulla, näin väitetään nyt, ja siitä tuli sen ajan AIDS. Että se tarttuu sukupuoli-teeise havaittiin ensimmäiseksi Skotlannissa. Siellä kiellettiin kaikki bordellit, huolimatta omistajien voimakkaasta vastarinnasta. Tarvittiin muutama tartunnan saanut omistaja ennenkuin kieltoa alettiin noudattaa.

Malaria nimi syntyi Venetsiassa 1700-luvulla. Mai air, huono ilma, enteilee sek in ajatusta jostain tarttuvasta.

Sairaalahygienian kannalta kaikkien aikojen merkittävin havainto oli tietenkin wieniläisen lääkärin Semmelweissin huomio vuonna 1840, että kädet levittävät tartuntaa. Tämän huomion julkaiseminen johti siihen, että Semmelweissin arvoisat kollegat erottivat hänet virasta ja häntä pidettiin lähes hykiönä. Kolleegoista oli syvästi loukkaavaa väittää, että heidän kätensä mukavoisivat levittää sairautta.

Kesti neljä vuosikymmentä ennenkuin Semmelweissin havainto käsienpesun merkityksestä tunnustettiin oikeaksi. Silloin, siis hiukan toistasataa vuotta sitten, bakteriologia oli kehittynyt niin pitkälle, että tarttuvuuden käsite oli selitettävissä.

Reljännelksi, enin osa ihmisten taudeista ovat tähdeistä, jonka oikein viisaat lääkärit tietävät, mitkä taudit ja sairaudet ovat tähdistä ja niiden syht ja lääkitykset. Mistäs muualta on kuutaudit, rutot ja monet muut, jotka merkuriuksen ja arsenikan taubeiksi kutsutaan, jos ei kuusta ja tähdistä? Mikä vaikutus on niillä ihmisten elämään, maellukseen ja toimituksiin sen koettelemus todistaa. Sentähden panee yksi kuuluisa lääkäri tähtien tutkimisen taidon neljänneksi lääkäri taidon patsaaksi, niinkuin se onkin.

Käytäntöön saakka Suomessatämä uusi käsite infektiosta kuitenkin levisi hitaasti. Ohessa sivu vaimoni isoisän postillasta vuodelta 1869. Kirja oli Turun arkkipiispan hyväksymä ja siis virallinen kanta Suomessa silloin. Käsitukset muuttuivat kuitenkin nopeasti.

Viereinen kuva on Helsingin Kirurgisesta sairaalasta. Tämä sairaala rakennettiin 1890-luvulla kaupungin korkeimmalle mäelle ja ilmastointi järjestettiin sairaalan edessä olevan tornin kautta siivilöiden läpi, jotta tauteja aiheuttavat miasmit huurut, eivät pääsis sisään.

Vuosisadan vaihteessa käsitteet sairaala ja infektio meillä ensi kertaa liitettiin yhteen. Ei kuitenkaan sairaalainfektioksi, vaan infektio-sairaalaksi. Vuorimiehenkadulle Helsinkiin perustettiin pieni kaksikerroksinen sairaala aluksi kolerapotilaiden hoitoa varten, mutta siellä hoidettiin sitten myös lavantautia, malariaa, tuberkuloosia ja muitakin kuumetauteja.

Tämä vaihe, jossa eri infektioitauteja hoidettiin sekaisin samoissa tiloissa, kesti monin paikoin aina toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan saakka. Sieltä minulla on jo omiakin kokemuksia. Olin opintolomalla sodan aikana ja kurssin lisäksi toimin palkattomana lääkintä-apumiehenä Helsingin Lastenkl inikalla Tehtaankadulla, tarkemmin sanottuna osastolla 3, infektio-osastolla. Huolimatta innostuksesta työ oli aika masentavaa. Kuolleisuus koko sairaalassa oli noin 25%,

joka neljäs lapsi kuoli. Infektio-osastolla kuolleisuus oli vielä tätäkin suurempi. Yön aikana kuolleet lapset kerättiin eteisen puulaatikon päälle, josta vahtimestari ne aamulla korjasi. Sillä osastolla olivat kaikki infektiot, niin kulkutaudit kuin muutkin, edustettuina. En muista, että risti-tartunnan vaarasta olisi lainkaan puhuttu. Tämä rakennus tuhoutui sitten pommituksessa - tilalla on nyt Neuvostoliiton lähetystö.

Seuraava looginen vaihe tässä sairaalan ja infektion kohtaamisessa toteutettiin kun Helsingin Kulkutautisairaala rakennettiin. Siellä oli, on edelleenkin, oma rakennus kullekin kulkutaudille. Mutta edelleenkin oli kyseessä infektiosairaala, sairaalainfektiokäsitettä ei tunnettu. Hoidin siellä pian sodan jälkeen esimerkiksi kurkkumätäosastoa. Kesken epidemian professori Klemola huomasi, että jotkut osaston potilaista sairastivatkin toista, meille siihen saakka tuntematonta tautia, mononukleoosia.

Pikaerotusdiagnoosin osasi tehdä vain osastonhoitaja potilaan hengityksen hajun perusteella.

Hoidin myös hinkuyskäosastoa. Potilaat olivat kandessa suuressa salissa, parisenkymmentä lasta kummassakin. Kun yksi alkoi yskiä levisi kohtaus kautta salin. Useimmat oksensivat ja kastelivat. Ennenkuin kaikki oli siivottu alkoi uusi sarja. Jälkeenpäin olen tuuminut, että sekundaari-infektiot varmaan olivat merkittävä syy korkeaan kuolleisuuteen.

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä isorokkoakin esiintyi Euroopassa useita kertoja. Pari muistumaa siitä: Moskovassa oli varsin laaja epidemia. Rokotuspartiot kiersivät sotilaitten avustamina kaupunkia rokottaen jokaisen kadulla vastaantulevan. Epidemia saatiinkin näin pysähtymään. Moskovassa silloin olleista suomalaisista monet lähtivät tautia pakoon kotiin. Suomalaisille tullimiehille oli annettu määräys kysyä jokaiselta tullijalta mandollisia oireita.

Nuori musiikin opiskelijaneitonon myönsikin, että hänellä oli sekä kuumetta että rakkulais-ta ihottumaa. Tullimies kirjoitti neitosen nimen muistiin, katsoi näin täyttäneensä saamansa tehtävän ja päästi tytön jatkamaan matkaansa. Vasta usean tunnin kuluttua tulliesimies sai tietoonsa tapahtuneen ja hälytti Lääkintöhallituksen. Helsingissä oli junaa vastassa sitten ambulanssi ja tyttö kuljetettiin Auroran sairaalaan. Matkan varrella työllä oli ollut mandollisuus tartuttaa 3-400 kanssamatkustajaa. Onneksi kyseessä oli vesirokko.

Toinen episodi alkoi Italiassa. WHO lähetti Suomeen seuraavansisältöisen sähkeen: "Many cases of smallpox in Naples". Suomalainen kauppavaltuuskunta, ministereitä ja vuorineuvoksia, oli juuri saanut neuvottelut päätökseen ja oli viettämässä "dolce vitaa" Napolissa. Heidät lennätettiin kiireesti kotiin ja eristettiin Auroraan eristysosastolle. Vierailijoita ei tietenkään lainkaan sallittu, mutta karanteenielämän helpottamiseksi viskiä ja konjakkia tilattiin osastolle runsaasti. Meininki siellä olikin senverran hurjaa, että sekä vessanpönttöjä että pesualtaita rikkoutui. Oli tilanteesta sairaalalle kuitenkin hyötyäkin; vuosien ajan oli koetettu saada osastolle siirrettävä huonepuhelin, mutta Puhelinyhdistys oli aina vastannut sen olevan täysin mandotonta. Kun ministeri pyysi, tuli puhelin vuorokaudessa.

Viiden päivän kuluttua kävi ilmi, että WHO oli erehtynyt, isorokkoa ei ollutkaan Napolissa vaan Nepalissa.

1950-luvulla levisi sitten tieto, että stafylokokit olivat eri puolilla maailmaa aiheuttaneet jopa epidemioja sairaaloissa. Tilannetta alettiin seurata meilläkin ja 1959 perustettiin Auroran sairaalassa, jonka nimiseksi Kulkutautisairaala oli muuttunut, sairaalainfektioimikunta. Ja 1962 Lääkintöhallitus julkaisi ensimmäisen ohjekirjeen sairaalainfektioiden torjunnasta.

Omalla kohdallani polioepidemioiden vuosina 1954 ja -56 avasivat silmäni näkemään, että sekundaari-infektioita ovat tavallisia. Kävi ilmi, että imukatetrit ja hengityskoneiden kostuttajat levivätkin tehokkaasti monia bakteereja. Eniten infektioita aiheuttivat kuitenkin rakkokatetrit. Samalla opin sen, että antibioottiprofylaksi näissä ympyröissä mieluummin pahensi kuin paransi tilannetta. Sieltä juontaa sairaalahygieenisen ajattelutavan alku minun kohdallani.

Siirtyessäni HYKS:in Lastenkliniikalle, nyt Stenbäckinkadulle, vuonna 1964, Ilari Rantasalo oli jo aloittanut sairaalahygieneiatyön siellä ja saanut esimerkiksi keskoskuolleisuuden hyvin merkittävästi alenemaan. Muodostimme triumviratin ,ylihoitaja Leppänen, Ilari Rantasalo ja minä. Kokoonnuimme kerran viikossa miettimään mitä kaikkia epäkohtia hygieniamielessä HYKS:in piirissä oli. Kiersimme pesulat, keittiöt, likapyykkikuulut, selvitimme mitä jätteet kulkivat ja minne. Pohdimme desinfiointia ja sterilisointia. Tällaista peruskartoituksen tekemistä oli paljon.

Sitten saimme Toini Sorsan Lastenkliniikalle infektioimikunnan sihteeriksi. Hän taisi tulla tähän toimeen vähän niinkuin vahingossa, mutta hänestä tulikin Suomen sairaalahygieenian äiti. Kaivattiin myös isää, mutta sairaalahygieenikon viran synnyttäminen ja täyttö veivät aikansa. Sitä hoiti oman toimensa ohella 4-5 eri henkilöä, kunnes viimein 1972 Paavo Mäkelä tuli viran vakituisesti hoitajaksi. Hänen aloitteestaan perustettiin tämä yhdistys vuonna 1975.

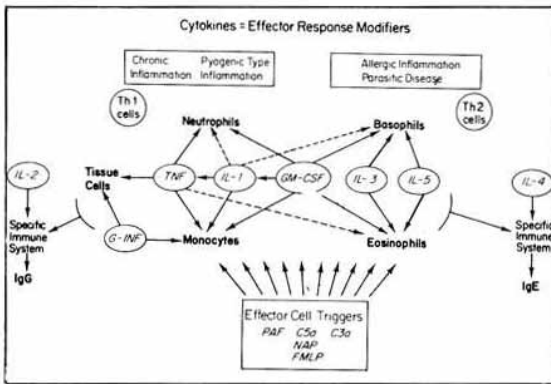
Yksi tapa havainnollistaa kolmen vuosikymmenen kehitys on verrata Lääkintöhallituksen vuonna 1962 antamia ohjeita sairaalainfektioiden torjumiseksi, uusimpaan painokseen kirjaa *Infektioiden torjunta sairaalassa*. Jälkimmäisessä on sivuja noin satakertaisesti.

Tehtäväkenttä muuttuu jatkuvasti, yhä sairaampia ihmisiä hoidetaan. Siksi tarvitaan jatkuvasti myös uusia työtapoja.

Sairaalainfektioiden vastustamisessa on kaksi toisistaan eroavaa työkenttää. Ensinnäkin potilaiden vastustuskyvyn parantaminen ja toiseksikin sairaalahygieeninen työskentely. Molemmilla alueilla on kehitteillä uusia keinoja. Molekyylibiologia on tavalla tai toisella mukana kaikissa näissä uutuuksissa. Pari esimerkkiä kehityksessä olevista keinoista vastustuskyvyn parantamiseksi: spesifisiä vasta-aineita kaikenlaisia bakteereja ja bakteerieritteitä vastaan pystytään tuottamaan suuri määriä in vitro. Esimerkkinä endotoksiini-vasta-aine, Centoxin nimeltään, jota amerikkalaisilla joukoilla on jo käytössään Persian-landella. Toinen esimerkki on valkosolujen kasvutekijöiden käyttö. Näitäkin tekijöitä pystytään nyt valmistamaan in vitro. Kaikenlaisen immuunin no-suppression yhteydessä esiintyvää valkosolukatoa voidaan niitten avulla menestyksellisesti hoitaa.

Paljon on kuitenkin vielä epäselvää. Esimerkiksi inflammation, tulehduksen, syntyyn osallistuvien solujen ja niitten tuottamien välittäjäaineiden rakenne tunnetaan molekyyllitasolla jopa kolmiulotteisesti. Mutta miten kokonaisuus toimii on epäselvää.

Ohessa kaavakuva tulehdusreaktion synnystä. Se tuo mieleeni jotkut modernin musiikin nuotit. Kaavakuvasta, siis tiedoistamme, kuitenkin puuttuvat merkinnät sävellajista, rytmistä, voimakkuudesta, ajoituksesta. Tuntemme jokaisen sävelen, tiedämme viulujen värähdysluvut, mutta miten yhteistyö toimii, miltä kokonaisuus kuulostaa, siitä meillä ei ole käsitystä. On jäl-

leen kerran havaittu, että **kokonaisuus ei ole vain osatekijöittensä summa, vaan paljon enemmän**. Useimmiten laatukin on aivan uusi.

Potilaan vastustuskyvyn parantaminen on osa sairaalainfektioiden vastustamistyötä, mutta tämän yhdistyksen työn pyrkimyksenä on estää ennalta tällaiset infektiot. Tartu ntatautien ehkäisyssä sairaalan ulkopuolella on opittu, että perusehto onnistumiselle on taudinaiheuttajan epidemiologian tunteminen. Myös sairaalainfektioiden torjunnassa tähän pyritään, mutta selvitystyö on vaikeata.

Koko toimintahan alkoi stafylokokeista. Ensimmäiset olivat kyseessä vain koagulaasipositiiviset stafarit, mutta mukaan ovat vuosien mittaan tulleet myös muut stafylokokit ja monen monet muut, ennenkaikkea Gram-negatiiviset bakteerit.

Mikä on kaikkien näiden bakteerien reservuaari, mistä ne oikein tulevat? Jokaisessa ihmisessä, jokaisessa täälläolevassakin arvioidaan olevan noin 10¹⁰ bakteeria, siis ainakin miljoona miljoonaa ja kaikkialla ympärillämme on mitaamattomia määriä lisää. Mutatioitakin, muutumia, syntyy jokaisessa meistä miljoonittain vuorokaudessa. Elämme mikrobimeressä, jota aistimme vain eivät havaitse. Valtaosa tämän massan bakteereista on apatogeenisiä, osa jopa terveydellemme hyödyllisiä, mutta tautia aiheuttaviakin syntyy yhä lisää ja ne valikoituvat erikoisesti juuri sairaaloihin.

Epidemiologian selvittämissä on saatu käyttöön yhä hienostuneempia menetelmiä. Aluksi tutkittiin vain, oliko kyseessä stafylokokki ja oliko se koagulaasipositiivinen. Sitten tulivat faagityypit ynnä monet muut bakteerien ominaisuudet. Nyt käytetään nukleiinihappokoettimia bakteerien tunnistamiseen - ollaan molekyyllitasolla. Menetelmä on ilmeisen spesifinen ja myös nopea. Mutta ylen tarkassa määrittämisessä voi piillä myös vaaroja bakteerien suuren muuttuvuuden vuoksi. Virtsatieinfektioissa on sääntönä, että osallistuvia coli-kantoja on useita. Stafylokokkiepidemioissa on itse asiassa usein kyse faagivirus-epidemiasta bakteeripopulaatioissa. Herpesdiagnostiikassa polymeraasiketjureaktiota käytettäessä jopatutkijasta lähtevä endeeminen virus voi kontaminoida näytteen. Hyvin suuri herkkyys tuo aina mukanaan myös virhemahdollisuuksia.

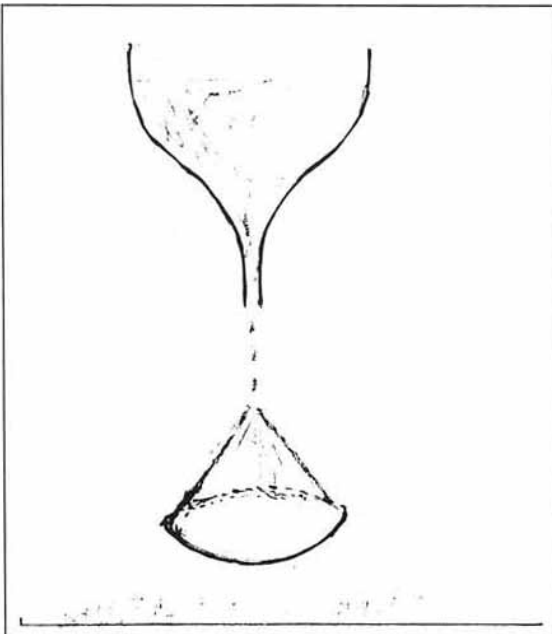
Minua on pitkään mietityttänyt minkälainen suhde vallitsee sairautta aiheuttavien bakteerien ja apatogeenisten suuren massan välillä. Kenties olisi antoisaa tutkia tarkemmin minkälaisia ovat yhteydet sairaalan ja sitä ympäröivän yhteiskunnan bakteeripopulaatioiden välillä.

Olemme lähestymässä kriisiä koko terveyden ja sairaanhoidossa; rahat ja henkilöresurssit hupenevat. Ei ole enää mahdollista antaa parasta mahdollista hoitoa kaikille. Säästämisvaatimus koskee myös sairaalainfektioiden torjuntatyötä, meiltäkin vaaditaan tulosvastuullisuutta. Mutta mistä ja miten säästää. Keskeinen vaikeutemme tässä on saada kehitetyksi tutkimusmetodeja, joitten avulla saataisiin tilastollisesti merkitseviä tuloksia.

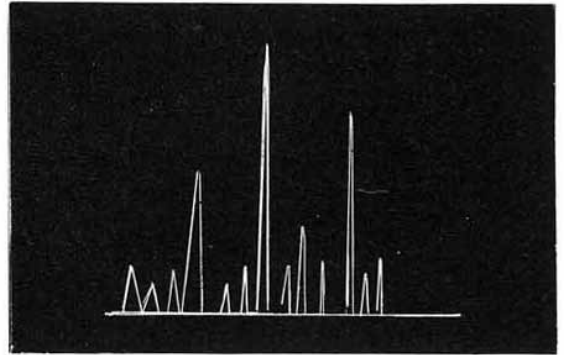
Jokainen sairaalainfektio on niin monen tekijän yhteistulos, että yhden erillisen tekijän merkitystä ei tando millään saada selville. Jos on oikein kriittinen on vain kaksi tekijää, jotka varmasti vaikuttavat. Ensinnäkin potilaan vastustuskyky. Tämän merkityksen todistaa jo se, että potilaille infektoita aiheuttavat bakteerit ovat

yleensä henkilökunnalle vaarattomia. Ja toinen tekijä, jonka merkitys on tilastollisesti osoitettu on käsien pesu. Useimmat meidän muut ”temp-pumme” ovat teholtaan todistetta vaille. Nykyinen tilastomatematiikka ei anna mandollisuuksia hyvin monien tekijöiden muodostamien systeemien ymmärtämiseen.

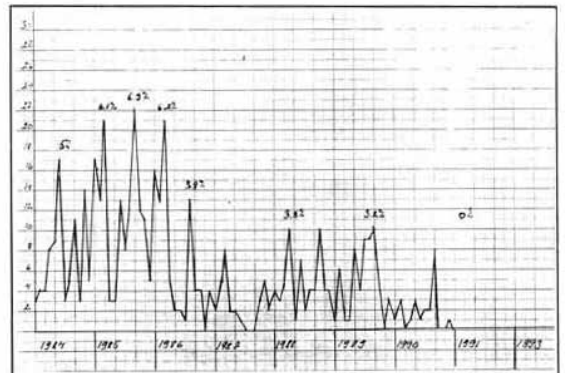
Kuten jo mainitsin, nyt lähdetään siitä, että dynaamisissa tapahtumissa kokonaisuus ei ole vain osatekijöittensä summa. Tällaista moniteki-jädynamiikkaa opetellaan uudella tavalla tutki-maan; uutta suuntausta kutsutaan kaaostutki-mukseksi. Esimerkiksi sään ennustamisessa sitä pyritään soveltamaan. Äärimmilleen yksin-kertaistettu osasovellutus kaaostutkimuksesta on niin kutsuttu ”kriittisen pisteen käsite”, ”self organized criticality”. Ajatus on yksinkertaisim-min esitettävissä ”hiekanvalutuskokeella”. (Katso oheista kuvaa).

Hiekkasäiliöstä valuu hitaasti hiekkaa, jyvänen kerrallaan, alla olevalle lautaselle, jolle syntyy vähitellen keko. Kun keko on tarpeeksi suuri, kun se on saavuttanut kriittisen pisteen, alkaa syntyä hiekkavyöryjä, t.s. syntyy ketjureaktioita. Kun seuraa sen hiekan määrää, joka aikayksikössä valuu lautasen reunojen yli pohjalle saa esimerkiksi seuraavanlaisen käyrän

Valuman määrässä on jatkuvaa pientä vaihtelua, sitä voi kutsua vaikka taustavärinäksi, mutta epä-säännöllisin välein tulee oikeita hiekkavyöryjä, joita ei voi ennakoida. Tutkijat väittävät nyt, että dynaamisille tapahtumille on ominaista, että ne ajoittain saavuttavat ”kriittisen pisteen” jolloin hyvinkin voimakkaat muutokset ovat mandollisia. Näihin ”maavyöryihin” ei tarvita mitään ulkopuolisia lisävoimia, vaan purkaukset ovat ”sisäsyntyisiä”.

Ohessa käyrä, joka kuvaa stafylokokin aiheuttamia ihoinfektioita vastasyntyneillä Oulun Yliopistollisessa Keskussairaalassa; kiitokset Kaarina Hassille näistä tiedoista. Käyrä on varsin samanmallinen kuin ”hiekanvalumakäyrä”. Tuntuu luonnolliselta tällaisessa tilanteessa etsiä syyllisiä esiintymispiikkeihin, mikä on muuttunut?. Uusi teoria opettaa, että kyseessä voi olla vain kriittisen pisteen purkautuma, jokin ”hiekkakasa” sairaalassa on kasvanut yli kriittisen pisteen ja seurauksena on suuri vyöry. Sama pätee tietenkin myös käyrän laskuihin, nekin voivat johtua ”asioitten luonnollisesta kulusta ”eikä meidän toimenpiteistäm me. Hiekanvalutuskoekäykissä yksinkertaisuudessaan on antanut paljon ajattelemisen aihetta. Mallin sanotaan pätevän esimerkiksi lumivyöryihin, moottoriteiden liikenteeseen, pörssikursseihin, mutta ennenkaikkea juuri biologisiin tapahtumiin. Tällaiset tapahtumat eivät ole täysin kaottisia, vaan niistä on löydettävissä jokin määrä ennustettavuutta. Missä määrin tällainen teoria on sovellettavissa sairaalainfektiotyöhön jää nähtäväksi. Vai onko niin, että minulta on puuttunut ”self criticality” kun niin innostuin hiekanvaluttamisesta?

Syrjähdin hiekanvaluttamiseen kun piti puhua säästämisestä. Toistaiseksi meillä ei siis ole tilastollista näyttöä siitä, missä kaikessa voimme hygieniatyössä säästää. Valinta on siis tehtävä ”terveen maalaisjärjen” perusteella. Kokouksen kuluessa on jo viitattu moniin mandollisiin kohteisiin. Lisäisin omasta puolestani muutaman, jotka eivät suoranaisesti kuulu infektioiden torjuntaan, mutta kyllä hygieniaan.

- Eikö kertakäyttöastoiden käytössä voisi säästää?
- Eikö ruoanjakelutapoja muuttamalla voisi vähentää haaskausta?
- Eikö liinavaatteiden käytössä olisi säästämissä varaa? Olemmeko ”menneet halpaan”

mainosten paineessa niin, että kaiken pitäisi olla ”ultra-tai syväpuhdasta”?

Keskeinen asia säästämisen edistämiseksi on käsittääkseni byrokratian vähentäminen; vähemmän ”koko sairaalan määräyksiä”, enemmän paikallisia variatiomandollisuuksia.

Myös eettisiä probleemoja on ratkaistava samalla kun pyritään säästämään. Sairaalainfektio-tilanne on paljolti riippuvainen noudatetusta antibioottipolitiikasta. Miten välttää resistenttien kantojen syntyä ja leviämistä? Kulkeeko yksityisen potilaan etu aina kokonaisuuden edellä? Entä paljonko saastutamme luontoa kaikilla kemikallioillamme ja muovijätteillämme?

Sairaalainfektioiden vastustaminen on ryhmätyötä. Vertasin edellä solun tapahtumia orkesteriin. Samalla tavoin voi orkesteriin verrata myös sairaalan infektiotoimikuntaa. Jokainen toimikunnan jäsen antaa oman erikoistietämyksensä kokonaisuuden käyttöön. Samoin eri klinikoitten toimikunnat tarvitsevat yhteistyötä. Mutta tarvitseeko tämä orkesteri kapellimestarin vai onko jonkinlainen konsensus parempi työskentelytapa? Kuka päättää mistä on säästettävä?.

Uutta ajattelua tarvitaan, jotta pystyisimme vähenevin resurssein vastaamaan kasvaviin haasteisiin. Aesculapiuksen on syytä taas mennä jatkokoulutukseen Zeuksen luo Olympolle ja tälläkertaa ottaa Hygieia mukaansa. Ja kysyköön samalla neuvoja moniin polttaviin eettisiin probleemoihin niin meillä kuin koko maailmassa.

Toivotan yhdistykselle menestyksellistä jatkoa ja kaikille läsnäoleville hauskaa iltaa.

